

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA POVIJEST

DIPLOMSKI RAD:

**POVIJESNI ASPEKTI MODERNIH GRBOVA
VIROVITIČKO-PODRAVSKE ŽUPANIJE**

STUDENT:

MIRKO MILAK

MENTOR:

dr. sc. MIRJANA MATIJEVIĆ-SOKOL

ZAGREB, LIPANJ, 2013.

1. UVOD

Osnovna namjera ovoga rada je temeljito prikazati povijesne aspekte današnjih grbova gradova i općina Virovitičko-podravske županije, kao i samog županijskog grba. Iako se radi o modernim grbovima cilj je prikazati na koji način su određeni grbovi kroz povijest došli do svoga trenutačnog izgleda. To nije bio nimalo lak zadatak budući da većina grbova nastaje tek krajem 1990-tih godina i početak 2000-ih (zadnja općina koja je dobila grb je to učinila 2009. godine.) Teško je pratiti kontinuirani razvoj svih grbova jer većina općina zapravo nastaje u prvim godinama mlade hrvatske države točnije 1992. godine kada Hrvatski državni sabor donosi Zakon o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj čime se u pravnu i političku podjelu države ponovo uvodi tradicionalna povijesna podjela županija. Ovim Zakonom uspostavljena je Virovitičko-podravska županija sa sjedištem u Virovitici.

Najjasniji je sam grb županije koji ima bogatu i dobro dokumentiranu povijest što se ne može reći za ostatak grbova koji dijele sudbinu povijesti ovog dijela današnje Slavonije¹ jer razvoj Slavonije, u mnogim segmentima nije dovoljno historiografski istražen. Za pojedina vremenska razdoblja i geografske prostore, posebice za razdoblje ranog srednjeg vijeka, sačuvani su malobrojni i oskudni izvori. Također, postojeći izvori još uvijek nisu historiografski valorizirani kako bi se dobila što potpunija povijesna slika. Dugotrajna turska vladavina na osvojenom području je iza sebe ostavila oskudnu arhivsku građu, tako da je na raspolaganju uglavnom ono što se našlo izvan Slavonije. U obradi povijesti Hrvatske Slavonija se spominje samo usput. Takav odnos je za neke razumljiv s obzirom da je poslije osvajanja Slavonije 1526. godine do njenog oslobođenja od Osmanlija 1687. godine, pa zapravo i do godine 1848., Slavonija živjela posebnim životom bez jače veze s Hrvatskom i Zagrebom, tj. Hrvatskim saborom i banom. Ako tome još dodamo da *heraldika u hrvatskoj povijesnoj znanosti zauzima važno, ali, ipak, ne i sustavno proučavano i vrednovano područje. Naime, za heraldiku kao pomoćnu povijesnu znanost nije zamjetljiv kontinuiran interes, kako od strane povjesničara tako i znanstvenika drugih područja, ali i amatera, nego su upravo vrlo zamjetljive oscilacije u njezinom znanstveno-stručnom proučavanju*². Uz sve

¹ Nije moguće točno odrediti kada se pojam „Slavonija“ počeo odnositi samo na današnji prostor Slavonije, već se može zaključiti kako se tu radilo o procesu dugom preko dva stoljeća, a na koji su utjecali politički razlozi, kao i svijest pojedinaca uključenih u politički život Hrvatske.

² Galović T., Filipović E. O.; Prilog bibliografiji radova o heraldici (s posebnim osvrtom na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu), Arh. vjesn., god. 51 (2008), str. 161-226

to nije teško shvatit poteškoće koje mogu nastati kod proučavanja, ali i kod stvaranja, grbova na prostoru današnje Virovitičko-podravске županije.

U radu ću analizirati 17 grbova, od toga jedan županijski, tri gradska i trinaest općinskih, ali neću se baviti samo „matematičkom“ analizom grba i heraldičkim pravilima nego pokušati grbovima „udahnuti život“ i prikazati njihov značaj van područja pomoćnih povijesnih znanosti jer kao i u srednjem vijeku i danas je grb jedan od najvažnijih nositelja identiteta. *Osnovna funkcija svakoga grba u svim sredinama i svim vremenskim fazama njegove aktivne uporabe bila je da adekvatno i trajno identificira pojedince, obitelji ili društvene grupe, raznovrsne korporacije, institucije, ustanove. Uz pomoć boja, simbola te njihovih kombinacija, dioba i tumačenja grb je uvijek predstavljao sasvim originalni djelić identiteta svoga nositelja.*³

Zbog toga sadržajni elementi grba obično evociraju nekakav važan događaj, odnosno simboliziraju određene karakteristike. Na primjer: veliki broj općinskih grbova prihvaća religiozne elemente i u grbove uključuje svece zaštinike te često rabe tipične heraldičke simbole vezane uz preznatljivu kršćansku ikonografiju i biblijsku simboliku, kao što je krilati bik za sv. Luku ili zlatne jabuke kao simbol sv. Nikole.

Proučavajući grbove Virovitičko-podravске županije moguće je uočiti određene razlike i samim time razlikovati općine i gradove koji imaju bolje „dokumentiranu“ povijest to jest kroz heraldičke elemente na grbu jasno vidimo da neke od općina imaju povijesni razvoj i da za njega mare dok su druge „sklepale“ grb na brzinu.

U tom smislu ovo je tek početni korak eventualnih dubljih istraživanja heraldike Virovitičko-podravске županije i stoga ne može pružiti konačne i kompletne odgovore na mnoga pitanja vezana uz ovu temu.

³ Peić Čaldarović, D.; Grbovi hrvatskoga plemstva – činjenice kulturnog naslijeđa i identiteta, u: Povijesni prilozi 31., 87.-100. (2006)

2. HERALDIKA

Heraldika je pomoćna povijesna znanost koja proučava postanak, razvoj i pravila likovnog i opisnog prikazivanja grba⁴. Heraldika kao pomoćna znanost unutar povijesti, pomaže nam identificirati povijesne osobe u vremenu kao i proučavati njihove živote. Mnogi povijesni događaji mogu se analizirati s pomoću heraldičkih grbova što uvelike daje na važnosti ovoj pomoćnoj povijesnoj znanosti.

Termin heraldika dolazi iz srednjeg vijeka od germanske riječi Herald⁵ u značenju nižeg službenika i glasnika feudalaca kojemu je kao poznavaoocu grbova plemstva svoga kraja bila povjerena briga za najavljivanje grbova plemića⁶. Na hrvatski jezik heraldika se prevodi kao grboslovlje.

Grbovi su obojeni znakovi odnosno likovi koji se najprije javljaju na štitovima ratnika, a sam nastanak grbova vežemo za I. križarski rat (1099.) i to iz praktičnih razloga⁷ kako bi se vojnici na bojnome polju mogli što brže i bolje raspoznavati⁸. Moglo bi se reći kako je crveni križ na bijelom polju, koji je bio simbol križara na njihovu putu u Svetu zemlju, postao prvi masovno upotrebljeni grb. Grb je tako postao trajna oznaka ratnika, a kasnije simbol njihovih potomaka te se s vremenom upotreba proširuje i na političke te vjerske ustanove. No pravo nošenja grba je bilo povlastica vladara i plemića do 13. stoljeća i tek poslije se on širi prvo na pojedine gradove, trgovišta i općine, zatim na crkvene vlasti i konačno krajem 13. stoljeća i građani dobivaju pravo nošenja grba⁹.

To se pravo u 14.st. širi na sve europske države. Pravo dodjele grba od strane vladara ozakonjuje se posebnom poveljom kojom vladar uz plemstvo dodjeljuje i grb koji je u takvoj povelji opisan i oslikan. Te povelje zovu se armali (arma = lat. oružje) ili grbovnice¹⁰.

⁴ Balta, I.; Pregled pomoćnih povijesnih znanosti, Osijek, 2000., str 89.

⁵ Danas heroldi postoje u nekim zemljama. Oni kontroliraju uporabu grbova u spomenutim zemljama u kojima postoje državna starateljstva za heraldiku. Heroldi obavljaju i neke ceremonijalne dužnosti. Definišući heraldičare, Magnus Bäckmark i Jesper Wasling pišu: *Današnji stručnjaci i specijalisti za heraldiku zovu se heraldičari. Pojam označava samo da je osoba znalac iz oblasti heraldike i ne označava nikakvu heroldsku službu.* Uistinu, heraldičari, bili oni amateri ili profesionalci, nisu državni službenici za pitanja heraldike nego samostalni stručnjaci.

⁶ Zmajić, B.; Heraldika, sfragistika, genealogija, veksikologija, Zagreb, 1996., str. 13.

⁷ Mnogi teoretičari slažu se u tome da je razvoj grbova išao usporedno s razvojem srednjovjekovne ratne tehnike. U XI. i XII. stoljeću razvijen je jedan novi tip kacige. Ta je kaciga vitezu osiguravala dobru zaštitu glave sa svih strana ali je istodobno potpuno sakrivala njegovo lice te ga je bilo nemoguće prepoznati. U boju je međutim izuzetno važno znati tko je prijatelj, a tko neprijatelj te gdje se i jedni i drugi nalaze. Potreba identifikacije dovela je do fenomena da vitezovi slikaju svoje znakove na svojim štitovima te da kite svoje kacige sa različitim ukrasima.

⁸ Zmajić, B.; nav. djelo, str. 15.

⁹ Isto, str. 15.

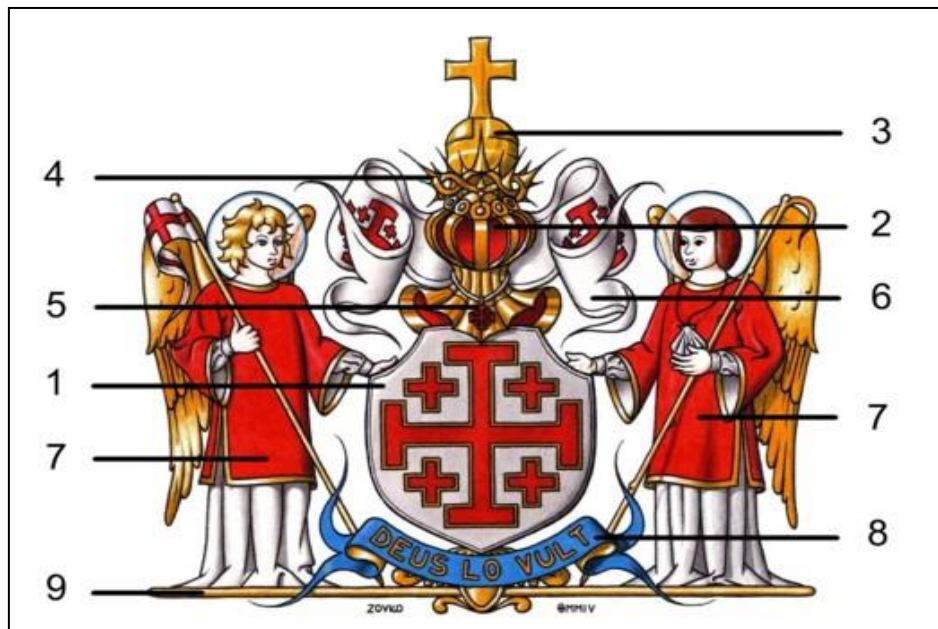
¹⁰ Isto, str. 15.

Najstarija poznata grbovnica dodijeljena je od strane cara Ludovika Bavarca 1338. godine, ima oblik obične povelje od pergamene s tekstom, a u sredini ima nacrtan grb¹¹. Taj oblik zadržava grbovnica do 16.st. kada se grb iz sredine premješta u gornji desni kut. U 17.st. grbovnica konačno mijenja oblik i poprima format knjige. Grb okružen ornamentikom nalazi se često na naslovnoj ili na srednjoj stranici povelje. Takav oblik grbovnice ostaje kod nas nepromijenjen od kraja 17.st. do raspada Austro – Ugarske (1918).

Heraldika danas nipošto nije neka izumrla pojava. Danas se u svijetu komponiraju brojni novi grbovi. To su kako plemićki tako i građanski grbovi te grbovi javnih institucija i raznih organizacija. Ti se grbovi uvijek komponiraju prema pravilima heraldike.

2.1. Dijelovi grba

Grb se prvotno sastojao samo od štita s određenim znakom ili likom, a u drugoj polovici 13. stoljeća grbu se najprije dodaje kaciga s nakitom iz koje se spušta plašt, a kasnije i drugi znakovi koji su označavali čin ili dostojanstvo neke osobe. Napokon, kao poseban ukras dodavali su se čuvari grb i geslo¹².

Slika 1 Dijelovi grba

Dijelovi grba 1 – Štit, 2 – Kaciga (otvorena), 3 – Nakit kacige, 4 – Kruna, 5 – Ogrlica, 6 – Plašt, 7 – Štitonoše, 8 – Geslo, 9 – Postolje¹³

¹¹ Isto, str. 15.

¹² Banac, I.; Grbovi, biljezi identita, Zagreb, 1991., str. 318.

¹³ Grb pripada Viteškom redu Sv. Groba Jeruzalemskog i crtež je Davora Zovka preuzet s <http://www.hgzd.hr/hr/node/614> 05.06.2013.

2.1.1. Štit

Štit je glavni dio grba, u najstarijem razdoblju grbova bio je potpun grb, a ponegdje je i danas (grbovi gradova švicarskih kantona)¹⁴. Štit može biti raznih veličina i različitog oblika; okrugli, četvrtasti, romboidni, trkokutasti ili klinasti, a svaki oblik bi trebao odgovarati određenom povijesnom vremenu i prostoru. Redovito je obojen, a može biti podijeljen vodoravno, okomito, koso ili na neki drugi način. Gornji dio štita naziva se „glava“, a donji dio „podnožje“. Štit, kao glavni dio grb, u opisivanju ili blazoniranju promatra se i objašnjava u „ogledalu“¹⁵.

2.1.2. Ostali dijelovi grba (kaciga, plašt, nakit, ...)

Kaciga s nakitom ili ukrasom je drugi sastavni dio potpunog grba. Nalazi se nad štitom i uglavnom označava vojni karakter grba. Iz kacige izrasta nakit grba i redovito predstavlja neki lik, često i onaj iz štita grba¹⁶.

Plašt je u grb unesen po uzoru na platnene privjeske što su ih vitezovi nosili ispod kacige zbog zaštite od vrućine. Plaštevima su dobivali boju prema bojama u štitu grba, ali su ponekad znali odavati i boje zastave¹⁷.

Kruna grba označava status to jest ona se sastoji od „vrškova“ ili „kuglica“ kojih je uvijek neparan broj, a mogu biti od tri „vrha“ (kraljevski grb), preko pet (plemički) i sedam (barunski) do devet (grofovski)¹⁸. Osim krune, kao znaka dostojanstva i čina, tu još nalazimo i šesire, crkvena pokrivala glava i ostale znakove dostojanstva. Svi ti znakovi postavljeni su nad potpunim grbom ili katkad nadomještaju kacigu s nakitom i plaštevima te stoje nad štitom grba¹⁹.

Čuvari grba ili štitonoše te geslo nisu obavezni dijelovi grba, a čuvari grba se u heraldici sastoje od likova ljudi ili životinja ili mitoloških bića koja stoje sa svake strane štita držeći ga ili noseći. Gesla se sastoje od početnih slova pojedinih rečenica ili riječi, a napisana su na vrpici ispod ili iznad grba²⁰.

¹⁴ Zmajčić, B.; nav. djelo, str. 21.

¹⁵ Balta, I.; nav. djelo, str. 89.

¹⁶ Banac, I.; nav. djelo, str. 318.

¹⁷ *Isto*, str. 318.

¹⁸ Balta, I.; nav. djelo, str. 89.

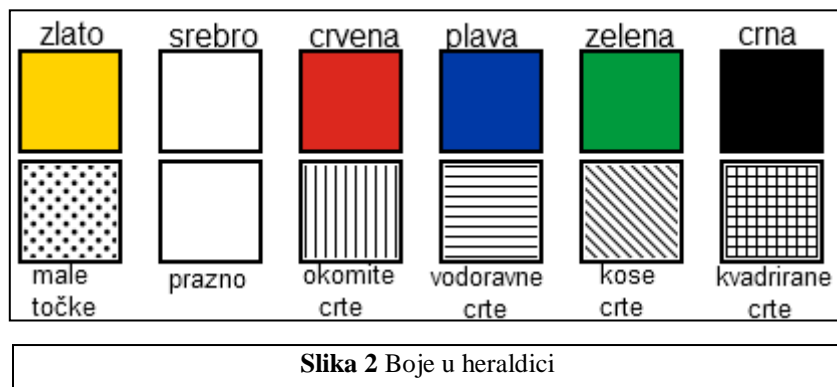
¹⁹ Zmajčić, B.; nav. djelo, str. 69.

²⁰ *Isto*, str. str. 71.

2.2 Boje u heraldici

Likovi na štitu i na nakitu te plaštevi grba redovito su obojeni, a u heraldici se upotrebljavaju ove boje: crvena, plava, zelena, crna, zlatna (laički naziv: žuta) i srebrna (laički naziv: bijela)(zlatno i srebrno se u heraldici svrstavaju pod kovine). Još se smiju upotrebljavati boja ljudskog tijela, te smeđa za smeđe krzno životinja koje u prirodi imaju smeđe krzno, jer inače, smeđa, prema uobičajenim pravilima heraldike nije dopuštena u grbu²¹.

Boje u grbu koji nije obojen označuju se posebnim sustavom crta, tako da svaka boja ima svoje crte poredane na neki način. Taj je način označavanja boja uveden početkom 13.st. pa je s obzirom na boje i kovine slijedeći:

2.3 Kratak pregled heraldike u Hrvatskoj

Heraldika kao znanost u Hrvatskoj ima dugu tradiciju budući da je prvo djelo s temom heraldike na prostoru jugoistočne Europe napisano u Dubrovniku davne 1594. godine, a to je bilo „*Rodoslovie navišćenih i svetih otaca bilegovanih zemalja i svitilih tih plemena cesarstva Ilirskog*“ Stanislava Rupčića²².

Otprilike iz 16. stoljeća datira prvi hrvatski grbovnik koji je ujedno i rodoslovlje: *Zbornik grbova kraljevina i odličnih obitelji Ilirskoga Carstva* (»Ilirski grbovnik«) – poznat kao i Ohmučevićev grbovnik. Mavro Orbini u svome djelu *Il Regno de gli Slavi hoggi corrottamente detti Schiavoni* (Kraljevstvo Slavena danas iskvareno zvanih Skjavoni, Pesaro 1601.) donosi reprodukcije nekoliko grbova iz spomenutog zbornika pa se stoga oni drže prvim tiskanim grbovima unutar naše heraldike²³.

²¹ Zmajčić, B.; nav. djelo, str. 23.

²² Balta, I.; nav. djelo, str. 95.

²³ T. Galović, E. O. Filipović, nav. djelo

Početak 18. stoljeća javlja se heraldičar Pavao Ritter Vitezović koji 1701. godine izdaje djelo *Stematografija ili nacrt, opis i obnova ilirskih grbova*. Utjecaj Vitezovića na heraldiku u Hrvatskoj je bio toliki da je u Zagrebu u srpnju 1903. godine objavljen prvi broj časopisa „*Vitezović*“ kojem u podnaslovu stoji da je mjesečnik za genealogiju, biografiju, heraldiku i sfragistiku. Bio je to ujedno i prvi hrvatski časopis za navedene pomoćne povijesne znanosti²⁴. No najvažnijim heraldičkim djelom 18. stoljeća smatra se *Artis heraldicae notitia brevis* (Kratka zabilješka o heraldičkom umijeću) koju je 1772. godine napisao učenik zagrebačkog sjemeništa Ivan Voršić te je tako postala prvi heraldički udžbenik u Hrvatskoj²⁵.

Najpotpuniji zbornik grbova plemićkih obitelji, u kojem je prikupljen veliki broj grbova, je knjiga Ivana pl. Bojničića „*Der Adel von Kroatien und Slavonien*“ (Plemstvo Hrvatske i Slavonije) iz 1899. godine. To Bojničićevo djelo, koje nastaje na temelju rukopisnog grbovnika hrvatskoga plemstva koji je u prvoj polovici 19. stoljeća sastavio Ivan Nepomuk Labaš, ima ogormnu vrijednost jer je u njemu sakupljeno mnogo grbova hrvatskog plemstva, pa je svakom istraživaču hrvatske heraldike najvažnije pomagalo. Ovo djelo uz sve dobre strane ima i neke nedostatke, a jedan od njih je ispuštanje gotovo svih grbova obitelji kojima je podijeljeno austrijsko plemstvo²⁶.

Već prije smo spomenuli heraldički časopi „*Vitezović*“, a sada ćemo spomenuti i njegova pokretača Emila Laszowskog koji je objavio veći broj heraldičkih radova u prvoj polovici 20. stoljeća. U drugoj polovici 20. stoljeća najistaknutije mjesto u hrvatskoj heraldici preuzima Bartol Zmajić koji objavljuje nekoliko radova, ali i udžbenik iz heraldike namijenjen studentima i stručnjacima „*Heraldika, sfragistika, genealogija*“ iz 1971. godine koji zauzima monumentalno mjesto te je u upotrebi još i danas.

Danas se heraldički radovi publiciraju u monografijama, različitim znanstvenim i popularnim časopisima, kao i u nedavno pokrenutima periodikama. Vrlo je značajno Hrvatsko grboslovno i zastavoslovno društvo u Zagrebu koje je otpočelo s objavljivanjem svoga glasnika *Grb i zastava* pod uredništvom Željka Heimera te koje održava i web stanice *The Flags and Arms of the Modern Era* (FAME, <http://zeljko-heimer-fame.from.hr>, od 1996.) gdje objavljuje rezultate svojih veksiloloških istraživanja povijesnih i današnjih zastava prvenstveno na području Hrvatske, Slovenije i BiH.

²⁴ T. Galović; Hrvatska heraldička periodika: Vitezović i Glasnik heraldike, Arh. vjesn., god. 52 (2009), str. 85

²⁵ Isto, str. 86.

²⁶ Atlagić, M.; Grbovi plemstva u Slavoniji 1700.-1918., Čakovec, 1982, str. 9

3. VIROVITIČKO-PODRAVSKA ŽUPANIJA

3.1. Županija kao administrativna jedinica kroz povijest na prostoru Virovitičko-podravske županije

Županije u Hrvatskoj zacijelo su tijekom povijesti bile jedna od najvažnijih poluga hrvatske državotvorne svijesti. Višestoljetna povijest županija na tlu Hrvatske svjedoči o djelovanju hrvatske države i njezinoj organiziranosti u sklopu različitih povijesnih epoha. Kao teritorijalno-administrativni i politički sustav županije su odražavale ukupan društveni razvoj na hrvatskom povijesnom, etničkom i prirodnom prostoru.

Premda nedostatak izvornog materijala ne dopušta cjelovitiji uvid u način života Hrvata nakon doseljena u današnju domovinu, čini se da je riječ „župa“ u sklopu organizacije plemenskog saveza označavala skupinu ljudi koji su u krvnoj vezi i obitavaju u istom kraju²⁷. S vremenom se rodovsko ili plemensko načelo zamijenjuje teritorijalnim. Župa postaje teritorijalno-upravna, sudska i crkvena jedinica sa županom na čelu. Župe su nastajale na plodnim, naseljenim područjima, a imena su dobivale po zemljopisnom smještaju. U središtu župe, na strateški važnom mjestu nalazila se utvrda-grad u kojemu je boravio župan.

Stvaranjem i jačanjem hrvatske državne organizacije u IX. i X. stoljeću oblikuje se ustrojstvo županija, nastavljajući se na prethodni razvitak. Župe prerastaju u teritorijalno-upravne jedinice-županije. Prve županije nastaju sredinom X. stoljeća, a to saznajemo iz spisa Konstantina Porfirogeneta koji navodi 11 županija koje nastaju ili na obali ili u bliskom zaleđu²⁸. Do kraja XI. i u XII. stoljeću županije se pojavljuju i u drugim krajevima Hrvatske.

Od XII. stoljeća u sjevernim hrvatskim krajevima županije organiziraju Arpadovići, ali njihov ustroj nije istovjetan županijama u južnim dijelovima Hrvatske. Najstarije sjeverne županije su Zagrebačka, Varaždinska i Križevačka a zatim slijede Virovitička, Gorička i Gorska. U kontekstu ovoga rada najviše nas zanima prostor Slavonije²⁹ i Virovitička županija.

Najstariji trag županija, odnosno njihovih župana, u ispravama je s kraja 12. i početka 13. stoljeca. Tako se križevački župan prvi put spominje u ispravi kralja Bele III godine 1193., Požeška županija u darovnici Andrije II templarima 1210. (*Comitatus de Posega*),

²⁷ Vranješ-Šoljan B.: Županije u Slavoniji i Hrvatskoj u: Hrvatske županije kroz stoljeća (grupa autora). Zagreb, 1996., str. 13.

²⁸ Isto, str. 15.

²⁹ U srednjem vijeku Slavonija obuhvaća prostor između Save i Drave u koji ulaze sljedeće županije Križevačka, Varaždinska, Zagrebačka, Virovitička, Požeška, Vukovarska i Srijemska. Kao potvrda determinacije teritorija između Save i Drave jest i isprava kralja Vladislava II Jagelovića koji je zajednici plemića Kraljevine Slavonije 1496. potvrdio stari znamen plemstva podijelivši toj zajednici novi grb („Slavonska grbovnica“). U toj ispravi se navode Sava i Drava kao granice Kraljevine Slavonije.

Vukovska u darovnici kralja Andrije djevojci Ahaliz 1220. (*Comitatus de Wolkou*), Virovitička, tj. njezin župan u povlastici hercega Bele građanima sv. Ambrozije (*Comes de Veröcze*). Od kraja 14. stoljeća te su županije sve češće bile izložene provalama osmanlijskih četa. Sustav županija dominantan je oblik strukturiranja državne vlasti sve do prodora Turaka kada je područje Slavonije uklopljeno u osmanski sustav sandžaka. Virovitica je osvojena godine 1547. i pripojena Požeškom sandžaku³⁰.

Turska osvajanja su prekinula povijesni kontinuitet županijskog ustroja tako da sve od polovice 16. st. do polovice 18. st. na ovim prostorima ne postoji županija kao upravna jedinica. Tek se nakon 1745. godine vraća županijski ustroj.

Obnova županijske vlasti na ovim prostorima počinje 1745. godine kada carica Marija Terezija daje upute za izvršenje obnove županijskog uređenja. Područje je podijeljeno na tri županije i to: Požeška sa sjedištem u Požegi, Virovitička sa sjedištem u Osijeku i Virovitici i Srijemska županija sa sjedištem u Vukovaru. U zakonodavnom i upravnom smislu županije su bile podvrgnute Hrvatskom saboru, na kojem su zastupane preko svojih izaslanika, te su imale dva predstavnička tijela: veliku i malu županijsku skupštinu (vijeće) i izvršni organ vlasti – županijski magistrat na čijem je čelu veliki župan.³¹ Reformom županijskog sustava znatno je ojačala samouprava u županijama. Tako reformirano županijsko uređenje funkcionira od 1761. godine do 1848. godine s manjim prekidima i promjenama koje su nastale u vremenu od 1776. do 1790. godine, kada Josip II provodi reformu županijskog uređenja³².

Car Josip II odlučio je ukinuti dotadašnji staleški sustav i staro zakonodavstvo. U prvom redu, krenuo je u reformu županija, odnosno županije su svedene samo na status administrativne oblasti koja će provoditi vladarave odluke bez utjecaja na njih³³. Sve reforme koje je uveo Josip II bile su na snazi do godine 1790. Nakon što se 1789. razbolio, shrvan bolešću te poteškoćama u unutrašnjoj i vanjskoj politici počeo je dokidati svoje reforme. Poslije duge i teške bolesti car Josip II umro je u Beču. 22. veljače 1790. godine. Nakon smrti Josipa II, ukinuta je upravna podjela Habsburške Monarhije na deset distrikata pa je uspostavljena stara županijska podjela. Županije su vraćene u svojim starim opsezima i granicama koje su imale do 1785. godine³⁴.

³⁰ Dobrica, L; Arhivska građa i institucije slavonskih županija u: Slavonija, Baranja i Srijem: vrela europske civilizacije, Zagreb, 2009., str. 175.

³¹ Beuc, I; Povijest institucija državne vlasti kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. Zagreb, 1985, str. 213-214.

³² Potrebica, F.; Županije u Slavoniji i Hrvatskoj u 18. i prvoj polovici 19. stoljeća. u: Hrvatske županije kroz stoljeća (grupa autora). Zagreb, 1996., str. 56

³³ Isto, str. 57.

³⁴ Isto, str. 58.

Do kraja postojanja županija 1922. godine provedene su mnogobrojne reforme. Uglavnom su županije djelovale kao samoupravna tijela, osim od 1874. do 1886., kada su županije bile isključivo upravna tijela. Zadržana je podjela županije, ali je uvedena njihova podjela na podžupanije. Tako je Virovitička županija bila podijeljena na tri (Osiječku, Đakovačku i Virovitičku)³⁵.

Županije su kao upravne jedinice bile ukinute odredbama Vidovdanskog ustava (28. lipnja 1921.) i Uredbom o podjeli zemlje na „oblasti“ (28. travnja 1922.) koja je provedena dvije godine poslije.

3.2. Povijesni razvoj današnje Virovitičko-podravске županije

Korijeni Virovitičko-podravске županija sežu do 13. stoljeća kada Arpadovići osnivaju kraljevske županije kao administrativna područja, te se u njihovo vrijeme, prvi put susrećemo s Viroviticom i Virovitičkom županijom. Prvi spomen u dokumentima nalazimo u povelji hercega Bele iz 1296. godine³⁶, a nakon toga sa županijom Virovitičkom (comitatus de Wereuche) susrećemo se u jednoj listini kraljice Elizabete, žene Stjepana V., 1275. godine³⁷. Srednjovjekovna Virovitička županija je bila posjed ugarskih kraljica, a prostirala se na okolni prostor Virovitice, na istoku do Vaške (koju nije uključivala), na zapadu do Špišić-Bukovice, na jugu do Suhopolja, dok je sa sjevera bila omeđena Dravom. U takvom vlasničkom i teritorijalnom sastavu je ostala sve do druge polovice 16. stoljeća kada potpada pod tursku vlast. Zadnji vlastelin, a ujedno i župan bio je Stjepan Banffy³⁸.

Prostor županije bio je jedan od zadnjih koje je osvojilo Osmansko carstvo, a u turske ruke pada 1547. godine. Okupacija je trajala do 1684. godine kada su ban Nikola Erdödy i varaždinski general Jakob grof Leslie oslobodili ovaj dio Slavonije od turske prisutnosti.

Nakon oslobođenja, krajem 17. st., Slavonija je potpala pod vojnu i komorsku upravu bečkog dvora. Onaj dio Slavonije koji nije ušao u Vojnu krajinu bio je podijeljen nakon 1732. na četiri okruga: Viroviticu, Požegu, Valpovo i Osijek s dva grada: Požegom i Osijekom. Na krunidbenom saboru u Požunu 14. svibnja 1741. godine Marija Terezija je obećala obnovu istočnoslavonskih županija. Županijsko uređenje Slavonije obnovljeno je 1745. godine ustrojavanjem Virovitičke, Požeške i Srijemske županije. Virovitička županija je službeno

³⁵ Slukan-Altic, M.; *Kartografski izvori za povijest upravno-teritorijalnog ustroja istočne Hrvatske*. Glasnik Arhiva Slavonije i Baranje 6 (2001), str. 241 – 242

³⁶ Ne spominje se direktno županije nego župan što navodi na zaključak o postojanju županije

³⁷ Šišić, F.; *Županija Virovitička u prošlosti*, Osijek, 1896., str. 12.

³⁸ *Isto*, str. 19.

obnovljena 8. prosinca 1745. instalacijom velikog župana Ljudevita Patačića³⁹. Veliki župan je bio nadležan u ime kralja upravljati svim upravnim, sudskim i vojnim poslovima neposredno ili posredno preko podžupana. Predsjedavao je velikim i malim županijskim skupštinama, sudskim vijećanjima u županiji i predstavljao županiju u Saboru⁴⁰. Teritorijalno županije je bila znatno veća nego u prvom stadiju postojanja. Osim malog dijela stare virovitičke županije sada se prostirala na dijelove nekadašnje križevačke, baranjske i vukovarske županije. Kako je došlo do proširenja prostora tako je županije podijeljena i na pod županije i to na Virovitčku, Đakovačku i Osiječku podžupaniju, a županu je naređeno da će njegovo sjedište biti Virovitica dok će se županijeske skupštine naizmjenično održavati u Virovitici, Valpovu i Osijeku⁴¹..

Godinu potom, 1746., carica Marija Terezija županiji je dodijelila grb, no više o grbu u posebnom poglavlju. Godine 1785. Josip II. ukida županije i uvodi okružja, a teritorij Virovitičke županije potpao je pod pečujsko okružje. Nakon smrti Josipa II. 1790. dolazi do obnove županija i njihovog rada prema ustroju iz sredine 18. st.

Nakon rata s Mađarima, i pripojenja Međimurja Hrvatskoj, 4. travnja austrijski car Franjo Josip I. proglašava novi oktroirani ustav koji Hrvatsku dijelu na 6 županija (Riječku, Zagrebačku, Varaždinsku, Križevačku, Osječku i Požešku – područje Virovitičke županije po novom ustroju potpada pod Požešku županiju).

Ipak, 17.siječnja 1861. godine imenovan je kralj i car Franjo Josip I. Određene su i nove županije i veliki župane, a za župana virovitičkog određen je Josip Juraj Strossmayer, đakovački biskup. Tako u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji ponovo nalazimo županije: Riječku, Zagrebačku, Varaždinsku, Križevačku, Požešku, Virovitičku i Srijemsku. Godine 1875., Virovitička županija, nakon reorganizacija, obuhvaća i područja dotadašnje Osječke i Đakovačke županije. Takvo stanje trajalo je do 1922. godine.

³⁹ Isto, str. 98.

⁴⁰ Upravni poslovi obuhvaćali su ubiranje kontribucije i drugih daća, brigu za ubiranje desetine i pitanje selenja kmetova, reguliranje mitnica, carinarnica, cesta, mostova, taksiranje živežnih namirnica i dr. Pravosudni poslovi bili su rješavani pred Županijskim sudbenim stolom (Sedes iudicaria ili sedria) koji je bio sud prvog stupnja, a sudio je u građanskim parnicama (dugovi, dioba i nasljedstvo dobara, reambulacija međa, urbarska prava na temelju desetine) i kaznenim procesima (nasilje nad imovinom i imovinskim pravima). Kao prizivni sud rješavao je žalbe protiv presuda podžupana i plemićkih vlastelinskih sudaca

⁴¹ Šišić, nav. djelo, str. 98

3.3. Virovitičko-podravska županija danas

Uspostavom suverene i demokratske države Hrvatske, Zakonom o područjima županija, općina i gradova od 29. prosinca 1992. godine, vraćen je tradicijski sustav uvođenjem županija, gradova i općina kao jedinica lokalne uprave i samouprave⁴². Područje županije obuhvaća danas 13 općina (Crnac, Čađavica, Čačinci, Gradina, Lukač, Mikleuš, Nova Bukovica, Pitomača, Sopje, Suhopolje, Špišić Bukovica, Voćin, Zdenci) i tri grada (Virovitica, Slatina i Orahovica) gdje na površini od 2.024 km² u 190 naselja živi 84 836 stanovnika⁴³.

Upravnu i sudbenu vlast čine sudovi (općinski sudovi, Županijski sud u Virovitici te prekršajni sudovi), ispostave državnih upravnih organizacija (ministarstava, uprava i sl.), Ured državne uprave u Virovitičko-podravskoj županiji, kao i niz drugih institucija sa sjedištem u županiji. Županija kao jedinica područne (regionalne) samouprave u svom samoupravnom djelokrugu i s nadležnostima određenima Zakonom, Statutom i drugim propisima, svoje zadaće ostvaruje kroz djelovanje župana i županijskih tijela - Županijske skupštine, Poglavarstva, upravnih odjela i službi te djelovanjem ostalih ustanova čiji je osnivač Županija⁴⁴.

3.4. Nastanak grba Virovitičko-podravске županije

Grb županije sadrži temeljnu osnovu povijesnog grba Virovitičke županije iz 18.stoljeća. Povijesni grb Virovitičke županije donesen je 1746. godine kada je skupština zatražila od carice Marije Terezije dodjelu pečeta s grbom koji će biti temeljen na starom slavonskom grbu s dodatkom jednog dijela grba obitelji Patačić⁴⁵ jer je u tom trenutku veliki župan bio Ljudevit Patačić.

Spajanje grbova obično se događa u obiteljskim povijestima kada se ujedini više plemićkih posjeda, a bilo je više vrsta spajanja. Raskolivanje obaju štitova u dva dijela kako bi lijeva polovica jednog i desna polovica drugog činile jedan štit, zatim stavljanjem likova iz jednog grba u štit drugoga i ili umetanjem u jedan štit potpunih grbova dviju obitelji, a najčešći način je da se štit razdijeli na četiri polja pa se jednom grbu dodijeli prvo i treće, a

⁴² Horvat, I., Naših prvih 15 godina, Virovitica, 2008. str. 9.

⁴³ prema popisu stanovnika iz 2011. godine preuzetog od Državnog zavoda za statistiku

⁴⁴ Horvat, I. nav. djelo, str. 11.

⁴⁵ Šišić, F., nav. djelo, str. 99

drugom drugo i četvrto polje⁴⁶. Pogledajmo sada grbove Slavonije i obitelji Patačić i kako je nastao grb Virovitičke županije.

3..4.1. Grb Kraljevine Slavonije

Slavonski grb bio je donesen davne 1496. godine kada je kralj Vadišlav, na *listini, pisanoj na pergameni, dugoj 59 cm. i širokoja 32 cm., providjena je sa velikim, na crvenoj svilennoj vrpci visećim dvostrukim kraljevskim pečatom*⁴⁷ potpisao grbovnicu Kraljevine Slavonije.

*Na početku ove listine nalazi se u zelenom i zlatnom okviru na tamnocrvenoj, sa zlatnim crticami ukrašenoj ploči slika novo podieljenog grba. Ovaj se grb sastoji od modrog dole zaokruženog štita, kakovi su se počeli rabiti u XV. vieku: u štitu dvije popriečne srebrene grede [w tekstu listine predstavljaju rieke Savu i Dravu), izmedju ovih u crvenom polju polagano koracajuća kuna naravne boje; nad gornjom gredom u polju štita zlatna zviezda sa šest zraka*⁴⁸.

3.4.2. Grb obitelji Patačić

Hrvatska velikaška obitelj Patačić doselila se u sjeverozapadni dio kontinentalne Hrvatske pred turskom najездom početkom 16. st. Do početka 19. st., kad je umro posljednji Patačić, obitelj je posjedovala veliki broj imanja koje je opisao i oslikao grof Aleksandar Patačić u djelu Status familiae Patachich. Po posjedu Milen i Zajezda u Hrvatskom zagorju nastao je i plemićki predikat od Zajezde.

Sva tradicionalna rodoslovlja Patačića započinju Bartolom Patačićem (u.1440.), a tijekom stoljeća obitelj je dala niz uglednih članova koji su se isticali u javnom životu Hrvatske: Baltazara II. Patačića (1663.-1719.) - velikog župana Virovitičke županije i

⁴⁶ Zmajčić, B., nav. djelo, str. 74.

⁴⁷ Bojničić, Grbovnica kraljevine „Slavonije“, str. 15.

⁴⁸ Isto, str. 17.

savjetnik ugarske dvorske kancelarije, nadbiskupa Adama Patačića (1716.-1784.) - leksikografa i pjesnika, Franju Stjepana Patačića (1738.-1776.) - zaslužnog za izgradnju najljepše barokne palače u Varaždinu te Katarinu Patačić, rođenu Keglević (1745. - 1811.) - pjesnikinju koja je objavila "Pesme Horvatszke" na kajkavskom narječju⁴⁹.

Slika 4
Grb obitelji Patačić

Grb obitelji Patačić je polukrugli kvadriran štit; u desnom gornjem i lijevom donjem kutu na obojanom štitu u plavom se nalazi djevojka koja stoji na sidru, a u lijevom gornjem i desnom donjem crno krilo.

3.4.3. Povijesni grb Virovitičke županije

Slika 5
Grb Virovitičke županije

Sada kada smo upoznati s oba grba od kojih nastaje grb Virovitičke županije red je i da njega prikažemo.

Kao što je vidljivo, grb je skoro zadržao sve elemente grb Kraljevine Slavonije samo je u donjnu plohu dodano sidru kao simbol obitelji Patačić. Znači grb je nastao metodom umetanja elementa jednog grba u drugi grb. Grb županije je četverokutna oblika čija je donja stranica zaobljena i na sredini završava šiljkom. Po visini grb je vodoravno podjeljen na četiri polja i to ovim redom: crveno, bijelo, zeleno i crveno. Prva dva

polja su u obliku greda, a druga dva polja su nepravilnog oblika. U gornjem crvenom polju

⁴⁹ Maček, P. Rod Patačića od Zajezde : rodoslovna rasprava. Zagreb, 2004., str 15.

smještena je u sredini šesterokraka zvijezda zlatne boje, a u zelenom polju kuna crne boje u trku dok je u zadnjem polju srebrno sidro.

3.4.4. Današnji grb Virovitičko-podravske županije

Slika 6
Grb Virovitičko-podravske
županije

Grb Virovitičko-podravske županije je u crvenom između dvije srebrne grede kuna u trku, u zaglavlju zlatna šestokraka zvijezda, u podnožju koso zlatno sidro. Jednak je štitu grba Virovitičke županije koji je dodijelila Marija Terezija, a Bečka carska i kraljevska komora verificirala 16. svibnja 1746. Suvremena županija, nakon što je kratkotrajno prihvatila grb koji je bio pojednostavljenje povijesnog modela, vratila se izvorniku samo je srednje polje iz zelene promijenila u crvenu. Grb se zasniva na povijesnom grbu Kraljevine Slavonije - kuna u trku između dvije bijele grede - rijeke Drave i Save, ispod šestokrake zvijezde, dodajući sidro za razlikovanje. Župnija danas govori da je sidro kao simbol

nade i vjernosti te ga više ne povezuju s obitelji Patačić⁵⁰.

⁵⁰ <http://zeljko-heimer-fame.from.hr/hrvat/hr-vt.html> 05.06.2013.

4. OPĆINE VIROVITIČKO-PODRAVSKE ŽUPANIJE

4.1. Općina Crnac

4.1.1. Povijesni razvoj općine

Općina Crnac je jedinica lokalne samouprave zaokružena sa zapada i sjevera rijekom Voćinkom i Karašicom, s istoka i juga šumom Jelas. Općinsko središte je Crnac, a uz njega tu su još naselja: Breštanovci, Suha Mlaka, Krivaja Pustara, Mali Rastovac, Veliki Rastovac, Milanovac, Novo Petrovo Polje, Staro Petrovo Polje i Žabnjača⁵¹. Općina Crnac zauzima prostor od 79,29 km² i broji 1452 stanovnika prema popisu iz 2011. godine⁵².

Prvi spomen Crnca datira s kraja 15. stoljeća kada se spominje u obliku Czernecz i nalazi se u posjedu Bakonskih plemića iz Baranjske županije⁵³. No ime Crnac ima dva tumačenja: prečasni Božo Vukoja zapisuje u spomenici župe da ime Crnac dobija po crnom dimu i garu koji je nastao nakon što su Turci 1696. godine spalili selo, a drugo po tumačenju da je nastalo po hrastu cera (cerbacz ili crnac) kojeg je nekad na ovim prostorima bilo u velikoj količini⁵⁴. Vjerovatniji je naziv prema hrastu jer i školska spomenica iz 1872. godine navodi kako je kraj oko Crnca veoma nizak i stoga močvaran i blatan, ali i okružen šumom, ali isto tako o tome govori i nazivlje drugih mjesta u općini jer imamo Mali i Veliki Rastovac čija imena potječu od riječi hrast.

Sve do 1848. godine, Crnac i okolna naselja nalazili su se u feudalno gospodarsko društvenom uređenju, a 1862. godine pripala su veleposjednicima koji su zemlju izgubili nakon 1918. godine za vrijeme agrarnih reformi, a do potpune likvidacije veleposjeda i posjeda došlo je nakon 1945. godine da bi 1952. godine Crnac postao samostalna općina. Općina je ukinuta 1962. godine, a početkom 1993. godine, nakon formiranja Virovitičko-podravske županije, Crnac ponovno dobiva svoju lokalnu samoupravu⁵⁵.

Prepoznatljivi dio Crnca je crkva sv. Ivana Krstitelja građena od 1797. godine do 1807. godine kada je i blagoslovljena župa Crnac. Ivan Krstitelj je velika ličnost na razmeđu

⁵¹ Administrativna podjela, kako općine Crnac tako i za druge općine, je preuzeta sa www.wikipedia.hr i u daljnjem tekstu se neće više posebno navoditi izvor podataka

⁵² Svi podaci o popisu stanovništva za 20. stoljeće, kako za općinu Crnac tako i za druge općine, su preuzeti od Državnog zavoda za statistiku te su ažurirani prema popisu iz 2011. godine i u daljnjem tekstu se neće više posebno navoditi izvor podataka

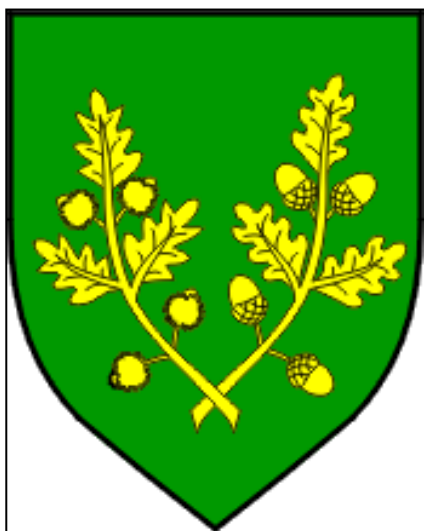
⁵³ <http://www.opcina-crnac.hr/povijest-opcine> 05.06.2013.

⁵⁴ ⁵⁴ Pavličević, D. ...[et al.], Gradovi i općine Republike Hrvatske. Knj. 2, Zagreb, 2007., str. 331.

⁵⁵ <http://www.opcina-crnac.hr/povijest-opcine> 05.06.2013.

Starog i Novog zavjeta, asketa i propovijednik, prorok, a nosi naslov Krstitelj jer je krstio Krista u rijeci Jordan. Sv. Ivan Krstitelj, kao kršćanski svetac, ima poslije Bogorodice najviše blagdana u liturgiji istočne i zapadne Crkve. Atributi sv. Ivana Krstitelja su: pladanj s odjsečenom glavom, kalež s malom figurom golog Krista, saće meda, Janje Božje s križem, ali simbol sv. Ivana Krstitelj koji je važan za općinu Crnac je križ od trstike na kome piše „*Ecce Agnus Dei*“ (Evo Jagacnja Božjeg)⁵⁶.

4.1.2. Grb općine Crnac

Slika 7 Grb općine Crnac
U zelenom polju zlatne ukrštene grančice hrasta cera i hrasta lužnjaka

Današnji grb općine Crnac prihvaćen je oko 2000. godine⁵⁷ i četverokutog je oblika u kojem je donji dio štita grba zaobljen prema vanjskoj strani. Grb je zelene boje, što predstavlja temeljnu privrednu granu općine – ratarstvo i šumarstvo, kao i reljef izrazito nizinskog područja.

U središnjem dijelu glave štita grba su toponomistički simboli općine prikazani u obliku dvije prekrštene (u donjem dijelu) grančice hrasta cera i hrasta lužnjaka. Naziv općine Crnac dolazi od hrasta cera, kojih je na ovim područjima bilo puno više nego danas.

Grančice se međusobno razlikuju u nijansama izgleda hrastovih listova i plodova. Grančice se u podnožju spajaju i čine jedinstveni lik (oblik križa dijagonalno postavljenim granama asociraju na križ od trstike Sv. Ivana Krstitelja).

⁵⁶ Badurina, A.; Leksikon ikonografije, liturgije i simbolike zapadnog kršćanstva, Zagreb, 2000., str 282.

⁵⁷ <http://zeljko-heimer-fame.from.hr/hrvat/hr-vt2.html#hr-vt-su> 05.06.2013.

4.2 Općina Čačinci

4.2.1. Povijesni razvoj općine

U jugoistočnom dijelu Virovitičko-podravске županije smještena je općina Čačinci. Površina općine je 145.02 km², a pripada ju joj naselja: Čačinci, kao centar općine, Rajno Polje, Brezovljani, Bukvik, Paušinci, Vojlovački Humljani, Krajna, Pušina, Slatinski Drenovac, Krasković i Prekoračani. Prostor općine nastanjuje 2802 stanovnika prema popisu iz 2011. godine.

Zbog dobrog položaja dolina rijeka Voćinke, Vojlovice i Kranje ovaj se kraj naseljava još početkom 16.st te se na tadašnjem području vlastelinstva Orahovica, osim Čačinaca, razvija sveukupno oko osamdeset sitnih sela te je cijelo područje brojilo oko 600 kuća prije dolaska Turaka⁵⁸. No razne bolesti su opterećivale kontinuirani razvoj naselja te su se nastambe nekoliko puta spaljivale, a stanovništvo selilo⁵⁹. Iz priča lokalnog stanovništva saznajemo da je prvo naselje osnovano uz rijeku Vojlovicu, oko današnjeg mosta koji se naziva Bijela Čuprija, ali je izbila kuga te su nastambe spaljenje, a stanovništvo preselilo dalje niz rijeku prema današnjem mjestu Paušinci. No ni na novom lokalitetu nije bilo više sreće jer ponovno dolazi do izbijanja bolesti te se naselje ponovno spaljuje, a stanovništvo migrira prema rijeci Kranji i stvara jezgru današnjih Čačinaca u dijelu sela koje se danas naziva Staro Selo. Od 17.stoljeća Turci naseljavaju mjesto Vlasima, a prema popisu iz 1698. godine bilo je 11 vlaških kuća⁶⁰. Pred kraj turske vladavine na ovom prostoru se nalazilo 25 hrvatskih sela sa oko 170 obitelji, 8 pretežno srpskih sela sa oko 35 obitelji i čak 400 muslimanskih obitelji koji su raspadom turske vlasti odselile te se tako stvorio ogroman prostor za doseljavanje novog stanovništva. Na opustjelu zemlju poslije 1702. godine kreće doseljavanje Srba iz Bosne koji dolaze u Čačince jer tu već postoji nekoliko srpskih kuća, ali i nastanjuju staro hrvatsko selo Rajno Polje koje je za vrijeme turske vladavine bilo napušteno⁶¹. Pretpostavka je da je područje Čačinaca u tome razdoblju bilo podjednako naseljeno i Srbima i Hrvatima. Tijekom 19.stoljeća, poglavito u drugoj polovici, u selo Čačince i okolna mjesta se naseljavaju Hrvati iz Like, Dalmacije i Hrvatskog Zagorja i to u tolikoj mjeri da neka mjesta današnje općine poprimaju potpune „dalmatinske“ ili „zagorske“ obrise. Tako se u same

⁵⁸ Pavičić, S., Podrijetlo naselja i govora u Slavoniji, Zagreb 1953., str. 154.

⁵⁹ Ovo je temeljeno na usmenoj povijesti koju sam saznao od stanovnika Čačinaca

⁶⁰ Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str 334.

⁶¹ Pavičić, S., nav. djelo, str. 163.

Čačince doseljava veliki broj Starograđana⁶² iz Dalmacije, a u naselje Bukvik ulaze sa 30 obitelji te su u tome selu do danas održavaju. Uz njih se u mjesto Paušince doseljavaju Zagorci, a u mjesto Humaljne dolazi najviše ličkih porodica te se tako broj hrvatskih kuća na prostoru općine penje na 400 domova⁶³. Unatoč tome etnička se slika općine mijenja u korist Srba koji tada čine preko 60% cjelokupnog stanovništva općine, a Čačinci su uz Voćin bila jedina općina gdje je srpsko stanovništvo bilo u većini, te stanovništvo te dvije općine čini preko 40% srpskog stanovništva cijele županije⁶⁴. Početak 20. stoljeća bilo je turboletno razdoblje u razvoju općine što najbolje pokazuje značajan porast broja stanovnika pa tako općina Čačinci 1900. godine broji 2715. stanovnika da bi se 1910. godine popela na 4232 stanovnika, a 1931. godine dosegla vtoglavih 6488 stanovnika⁶⁵. Brojna je bila i njemačka zajednica, o čemu i dan danas svjedoče tipične njemačke kuće, ali zbog agonije Drugog svjetskog rata Nijemci napuštaju ovo područje. No nisu samo Nijemci napuštali područje općine nego zbog sve veće nezaposlenosti kreće i odljev stanovništva i to ili u Osijek ili u Zagreb tako da je broj stanovnika općine Čačinci 1981. godine pao na 4973 stanovnika od čega je bilo 1354 Srba (27%) i 687 Jugoslavena (13%)⁶⁶. Sela na obroncima Papuka bila su gotovo u cijelosti naseljena srpskim stanovništvom koji su u vihoru Domovinskog rata podigli pobunu i okupirali taj dio općine. Pobuna je prerasla i u oružanu kada su u kolovozu 1991. godine u mjestu Pušine izvršili oružani prepad na policijsku patrolu i usmrtili policajca Stjepana Mlakara⁶⁷. Tijekom tih nesretnih događaja Čačinci su doživjeli bombardiranje u kojem je uništena zgrada pošte i još nekoliko objekata.

Osnovna škola u Čačincima počela je s radom 1910. godine dok je selo brojilo 420 duša. Prvi učitelj, a kasnije i upravitelj bio je Stanko Paunović koji je također zaslužan i za gradnju crkve u Čačincima. Stanko Paunović je čitav je svoj život ostao u Čačincima gdje je marljivo radio s mladima, a bio je izvrstan učitelj, praktičar u voćarstvu i vinogradarstvu. Umirovljen je 1943.godine⁶⁸. Godine 1936. uz velike poticaje učitelja izgrađena je crkva u Čačincima, a u jeku Drugog svjetskog rata 1942. godine osnovana je i župa uz župnika Pavla Bedenika. U Čačincima je do 1945. godine vladala relativna vjerska raznolikost jer su uz katoličku djelovale i evangelistička i reformatorska crkva, a i postojala je velika pravoslavna zajednica. Nakon 1945. godine stanje vjerskih sloboda se pogoršava, što zbog dolaska na vlast

⁶² Stanovništvo dolazi iz mjesta Starigrad Paklenica i Seline

⁶³ Pavičić, S., nav. djelo, str. 166.

⁶⁴ Lajić, I.; Bara, M. ; Ratovi, kolonizacije i nacionalna struktura Slavonije u dvadesetom stoljeću, str. 32

⁶⁵ *Isto*, str. 169.

⁶⁶ *Isto*, str. 197.

⁶⁷ Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str. 335.

⁶⁸ <http://os-agmatosa-cacinci.skole.hr/skola> 05.06.2013.

komunista što zbog prestanka rada evangelsitčke i reformatorske crkve zbog odlaska Nijemaca. Vrhunac vjerskih problema u Čačincima nastaje 1948. godine kada je katolički župnik Augustin Duković mučki ubijen.

U razdoblju od 1931. godine do 1945. godine u Čačincima djeluju čak dvije škole jer je njemačka manjina imala svoju vlastitu školu. Značajniji napredak u školstvu na području općine ostvaren je tek 1975. godine kada je izgrađena nova školska zgrada sa tada modernom sportskom dvoranom, a novu školu tada je polazilo oko 700 učenika. Uz školstvo u prvoj polovici 20st. u Čačincima se razvija i sport tako da je nogometni klub osnovan 1929. godine, a pravi procvat sport doživljava gradnjom spomenute dvorane i osnutkom košarkaškog kluba 1981. godine koji se trajno uvukao u srca Čačinčana i nekoliko puta bio nadomak najvišeg ranga natjecanja. Osim školstva i sporta u Čačincima dugu tradiciju ima i vatrogastvo tako da je dobrovoljno vatrogasno društvo osnovano 1928. godine.

Jedan od važnijih događaja u povijesti Čačinaca zbio se 1920. godine kada je izgrađena prva elektrana⁶⁹ „munjara“, o važnosti događaja govori i to da je spomen na nju ovjekovječen na čačinačkom grbu, a i jedna od ulica nosi naziv po njoj. Drugi element grba, mlinski kamen, je također važan čimbenik života Čačinaca jer je pozamašan broj žitelja upravo zaposlen u mlinu koji postoji u Čačincima.

Općina Čačinci krije i jedan prirodni dragulj unutar svojih granica, a to je izletišta Jankovac koje se nalazi unutar Parka prirode Papuk. To je prekrasna gorska dolina s tri jezera i jedinstvenim slapom Skakavac koji stvara duboki kanjon. Ovaj prostor je još u 19. stoljeću otkrio grof Janković koji je bio toliko oduševljen njegovim ljepotama da ju je i prozvao po svojoj obitelji, uredio lovački dom, ali i odlučio svoje konačno počivalište urediti na tom prostoru. Tako je u prirodnoj špilji još za svoga života podigao sebi grobnicu⁷⁰. U osam metara dubokoj i tri metra širokoj pećini su ostaci sarkofaga grofa Jankovića u kojem je bio pokopan 1861. godine. Na uklesanom natpisu na usporednom mađarskom i crkvenoslavenskom jeziku još se može pročitati „Josip Janković od Pribira i Vučina, vitez reda cara Leopolda i kraljevski komornik. Rodio se 15. siječnja 1780., preminuo 31. srpnja 1861. godine. Vječna mu spomen“⁷¹.

Osim grobnice grofa Jankovca na prostoru općine Čačinci se nalazi i srednjovjekovni grad Drenovac koji se spominje još 1308. godine u ispravi kojom plemići Moslavački daju

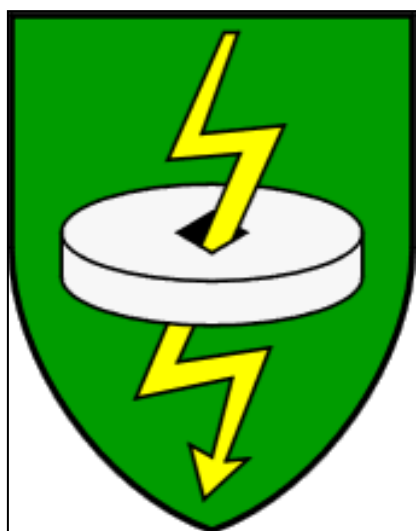
⁶⁹ Iako se govori u elektrani moje je razumijevanje da se ne radi o elektrani nego samo o trafostanici, ali mještani je zovu elektranom vjerovatno zbog neupočenosti u razlike.

⁷⁰70 Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str. 335.

⁷¹ Đurić, T; Feletar, D.; Stari gradovi, dvorci i crkve, Zagreb, 2002., str. 92.

grad u baštinu svojim rođacima⁷². Za vrijeme provala Turaka grad je zauzet, a nakon oslobođenja i napušten te se potom zarušio no zahvaljući zapisima Gjura Szaboa s početka 20. stoljeća znamo njegov oblik. „*Tlocrt pokazuje da je riječ o neobičnoj, osebujnoj srednjovjekovnoj gradini sagrađenoj u obliku izravnatog roga s tri kule. Na najužem dijelu tog „roga“ nalazila se prva, ulazna kula, a iza nje, kako se „rog“ proširivao, nalazila se druga kula i nešto dalje treća, najveća kula. Iza nje, gdje je najširi dio „roga“ nalazio se jaki obrambeni zid. Sačuvani su ostaci prve ulazne i treće, posljednje kule, a srednja je jedva uočljiva. Utrda je građena od neobično velikih opeka koje podsjećaju na rimsko razdoblje*“⁷³.

4.2.2. Grb općine Čačinci

Slika 8 Grb općine Čačinci
*U zelenom zlatna munja
prolazi kroz srebrni mlinski
kamen*

Današnji grb općine Čačinci prihvaćen je oko 2003. godine⁷⁴ i četverokutog je oblika u kojem je donji dio štita grba zaobljen prema vanjskoj strani. Grb je zelene boje. U središnjem dijelu glave štita grba su povijesni simboli općine prikazani u obliku zlatne munje koja predstavlja prvu elektranu i mlinski kamen koji predstavlja dugogodišnju tradiciju mlinarstva na prostoru općine.

⁷² Isto, str. 91.

⁷³ Isto, str. 92.

⁷⁴ <http://zeljko-heimer-fame.from.hr/hrvat/hr-vt2.html#hr-vt-su> 05.06.2013

4.3. Općina Čađavica

4.3.1. Povijesni razvoj općine

Općina Čađavica nalazi se u sjevernom dijelu županije uz samu rijeku Dravu, a na njezinom prostoru živi 2009 stanovnika i to u naseljima: Čađavica, Čađavički lug, Donje Bazje, Ilmin Dvor, Noskovci, Noskovačka Dubrava, Starin, Saševo, Vraneševci i Zvonimirovac.

Budući da je ovo područje bogato šumama i pašnjacima nastanjivano je još od davnih vremena tako da su pronađeni arheoliški nalazi poput rimskog mača iz 63. godine, a iz još nalaza nakita očito je da su Rimljani nastanjivali ovaj prostor i o njemu vodili brigu⁷⁵.

Nastavak življenja na ovim prostorima i nakon propasti Rima pokazuje i crkva čije građenje počinje u 12. stoljeću, a zapisana je 1334. godine kao crkva sv. Martina. Nažalost za vrijeme turskih osvajanja sva je dokumentacija uništena pa većina podataka danas nije dostupna. Postoje indicije da su Turci crkvu pretovirli u đamiju, ali to je teško moguće jer su poznata samo tri slučaja kada je katolička crkva pretovrena u đamiju. Zanimljivo je spomenuti da je Čađavica bila jedno od rijetkih mjesta u kojima se zadržalo starosjedilačko stanovništvo, iako u manjem broju i na širem području kroz cijelo vrijeme turske vladavine. Prema popisu iz 1720. godine Čađavica je imala 16 obitelji, a naseljavanje je nastavljeno poslije 1720. godine i to Hrvatima iz Podravine oko Virovitice, ali i iz hrvatskih sela s druge strane rijeke Drave⁷⁶. Po odlasku Turaka župa se obnavlja 1778. godine, ali više nije posvećena sv. Martinu nego kao zaštinika uzima sv. Petra. Obnovi župe pogodio je i brzi povratak stanovništva koje već 1852. godine broji preko 1500 duša.

Čađavica ime dobiva u nepoznato vrijeme po mnogim požarima koji su ugrožavali naselja, a najgori požar dogodio se 25. travnja 1874. godine kada je u potpunosti uništeno 40 kuća i gospodarskih objekata⁷⁷.

Administrativni položaj općine je zanimljiv jer je od 1852. godine mjesto bilo proglašeno trgovištem od strane baruna Prandaua koji ju je pripojio Miholjačkom okružju. Čađavica je sve do 1945. godine pripadala pod Donji Miholjac, a nakon 1945. godine do 1962. godine je bila samostalna općina, a onda je pripojena općini Slatina.

⁷⁵ Isto, str. 337.

⁷⁶ <http://www.opcina-cadjavica.hr/povijest-opcine/> 05.06.2013.

⁷⁷ Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str 337.

Župna crkva sv. Petra apostola najstarija je crkva ovog dijela Slavonije i dragocijeni kulturni spomenik. Prema popisu crkvenih dobara Zagrebačke nadbiskupije iz 1334. godine spominje se župna crkva kao „*ecclesia sancti martin de Zagocha*“ u mjestu Zagoch to jest Čađavici. Naselje Zagocha (14. stoljeće) ucrtano je u kartama 16.i 17. stoljeća kao Zachocha na mjestu današnje Čađavice⁷⁸. Kasniji tijek događaja je slabije poznat ali iz Spomenice župe saznajemo da je Čađavica 1684. godine odvojena od župe Sopje i postala samostalna župa sv. Petra Apostola. Obnova crkve započela je 1876. godine i tada je za zaštitnika odabran sv. Petar, a sv. Martinu ostavljen je pokrajni oltar.

Školstvo u Čađavici se razvija od ranog 19. stoljeća i prvi zapisi govore da je poučavanje djece 1814. godine u svom domu započeo Marko Jergović, mjesni župnik⁷⁹. No ozbiljnije školstvo nije se formiralo do 1874. godine kada je utemeljena pučka škola, a sadašnja školska zgrada izgrađena je 1940. godine. Tradicijia vatrogastva se njeguje od 1923. godine i osnutka prvog dobrovoljnog vatrogasnog društva što je iznenađujuće kasno imajući na umu nastanak imena mjesta i općine.

4.3.2 Grb općine

Slika 9 Grb općine Čađavica
U zelenom srebrne grablje i ukrštene vile i kosa te u dnu zlatni lemeš

Današnji grb općine Čađavica prihvaćen je oko 2000. godine⁸⁰ i ima oblik poluokruglog štita, u zelenom polju, srebrna ukrižena oruđa; vile, grablje, kosa, dolje zlatni lemeš(nož na plugu).

Simboli i boje na grbu ukazuju na poljoprivrednu povijest Čađavice. Čađavica je početkom 1990tih imala drukčiji grb, ali je on odbijen od strane Ministarstva uprave.

⁷⁸ <http://www.opcina-cadjavica.hr/povijest-opcine/> 05.06.2013.

⁷⁹ Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str. 338.

⁸⁰ <http://zeljko-heimer-fame.from.hr/hrvat/hr-vt2.html#hr-vt-su> 05.06.2013.

4.4. Općina Gradina

4.4.1. Povijesni razvoj općine

Područje općine Gradina prostire se nizinskim predjelima južno od rijeke Drave na prostoru od 120,90 km² uz 3850 staovnika koji žive u naseljima Gradina, koja je centar općine, Bačevac, Lipovac, Lug Gradinski, Rušani, Žlebina, Novi Gradac, Brezovica, Detekovac, Budakovac i Vladimirevac.

Povijest ovog područja možemo pratiti još od brončanog i željeznog doba što potvrđuju ostaci keramike, a iz vremena naseljavanja Hrvata na području Gradine su pronađeni ulomci slavneske keramike⁸¹. Jasnih dokaza o naselju nema do 1334. godine i spominjanja katoličke župe Brezovica, naselja koje se danas nalazi u općini Gradina.

Brezovica je bila plemićki posjed darovan od kraljevskog dvora Grguru Olovčiću i Petru Kružiću. Iz teksta darovnice daje se zaključiti da je postojala i utvrda što je povod, iako bez jasnih dokaza, da ime općine dolazi od pojma gradina koja je slavenskog podrijetla, a označava mjesto ograđeno nasipom ili zidom. Do dolaska Turaka posjedi često mijenjaju vlasnike, a posljedni poznati vlasnik Brezovice je bio voćinski vlastelin Urban Baćani.

Podataka o turskoj vlasti skoro da i nema, ali postoje saznanja da je Brezovica pala 1543. godine nakon jednodnevne opsade, a nakon toga su Turci spalili sva okolna sela. Do oslobođenja od Turaka dolazi 1691. godine i nakon toga područje pripada vlastelinstvu grofa Carafija. Iz toga razdoblja postoje i zapisi o štovanju svetog Ilije proroka kome je u čast podignuta kapelica, ali nema spomena župe. Ilija je starozavjetni prorok koji je često slavljen kod Slavena, pa tako i u našim zemljama, gdje je asocijacijom na motiv ulaska na nebo u vatrenim kolima zamijenio starija, pretkršćanska vjerovanja („Ilija Gromovnik“). Ikonografija prikazuje Iliju kao mršavog, ćelavog, a bradatog muškarca dok su mu atributi gavran, kola, plameni kotač i plameni mač koji nas najviše zanima u kontekstu grba općine Gradina⁸².

Župa je osnovana tek 1762. godine da bi se do početka izgradnje crkve čekalo do 1775. godine, a do samog završetka čak do 1820. godine. Crkva je posvećena sv. Iliji. Crkva je kasnobroknja jednobrodna građevina⁸³.

⁸¹ Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str. 340.

⁸² Badurina, A., nav. djelo, str. 259.

⁸³ Đurić, T., nav. djelo, str. 68.

Presudan događaj u povijest župe odigrao se na blagdan sv. Antuna(13. lipnja). 1997 godine kada se grupi djece ukazala Blažena Djevica Marija i nakon toga događaja Gradina postaje marijansko svetište⁸⁴.

4.4.2. Grb općine Gradina

Slika 10 Grb općine Gradina
U zelenom na crvenom brijegu srebrni zvonik crvenog krova i hrpa kamenih blokova i lijevo srebrni pšenični klas povijen u desno, u zaglavlju srebrna valovita vrpca i u podnožju u srebrnom disku plamteći mač vrhom nadolje

Današnjig grb općine Gradina prihvaćen je oko 1997. godine⁸⁵ i ima oblik poluokruglog štita, a simboli nam govore o povijesti Gradine.

Plamteći mač je simbol sv. Ilije, zaštitnika Gradine i na grbu se još prikazuje i crkva te klas koji simbolizira orijentaciju općine na poljoprivredu. Valovita srebrna linija u vrhu grba simbolizira rijeku Dravu koja svojom neposrednom blizinom utječe na život u općini.

Općina Gradina je ranih 1990tih imala drukčiji grb s neznatnim razlikama. Razlika je što je stari grb imao marijanski inicijale na grbu, a današnji ga nema.

⁸⁴ Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str. 342.

⁸⁵ <http://zeljko-heimer-fame.from.hr/hrvat/hr-vt2.html#hr-vt-su> 05.06.2013.

4.5. Općina Lukač

4.5.1 Povijesni razvoj općine

Jedna od manjih općina Virovitičko-podravske županije je Lukač sa samo 84 km², no sa čak 3634 stanovnika na tom prostoru. Općinu sačinjavaju naselja: Brezik, Budrovac Lukački, Dugo Selo Lukačko, Gornje Bazje, Kapela Dvor, Katinka, Lukač, Rit, Terezino Polje i Zrinj Lukački.

O prošlosti ove općine ne zna se puno jer su podaci vrlo šturi i mogu se naći samo usputno i u pripovjedačkom stilu gdje se kaže da su na ovom području bile mnoge crkve i da je župa bila velika i bogata, ali sve je propalo u turskim provalama.

Prema predaji na ove se prostore u 16. stoljeću doseljavaju Nijemci, ali konkretnih podataka nema sve do polovice 18.st. kada se gradi crkvice sv. Luke i oko nje nastaje selo, današnji Lukač, ali nema pisanih izvora o tome događaju no budući da je crkva bila središte sela, a patron sv. Luka naselje je tako dobilo ime. Sv. Luka je katločki svetac rodnom iz Sirije koji je bio stalni pratioc apostola Pavla, a nakon Pavlove smrti je i sam nastavio propovijedati evanđelje. Naziva se „ljubljenim liječnikom“ zbog liječničkog zvanja kojim se bavio, a postoji i legenda da je bio slikar te da je naslikao nekoliko slika Djevice Marije s Isusom. Atributi su mu knjiga Evanđelja, slika Bogorodice koji ili drži u ruci ili je izrađuje, ali najpoznatiji, i u našem slučaju najzanimljiviji, atribut mu je krilati vol. Sv. Luka se prikazuje s krilatim volom vjerovatno stoga što njegovo Evanđelje naglašava Kristovo svećeništvo, a vol je simblo žrtvovanja⁸⁶.

Vrijedi istaknuti nastanak mjesta Kapela Dvor koje se počinje razvijati krajem 19. i početkom 20. stoljeća oko dvorca grofa Gejze pl. Jankovića-Benszana. Dvorac/kuriya je najvjerojatnije sagrađena već početkom 19. stoljeća. Međutim, današnje odlike dobila je uglavnom u vrijeme vlasnika Geze pl. Jankovića oko 1880. godine. Kuriya je bila sjedište ovećeg vlastelinskog imanja Lukač⁸⁷. Mladen Obad Šćitaroci ovako opisuje karakteristike kurije: „U tlorisu to je kvadratična građevina, s nizom istaka: rizalit i altana na sjevernom pročelju, erker u prizemlju istočnoga pročelja, stube na južnom pročelju, kula na jugozapadnom uglu. Ispod cijele građevine nalazi se podrum. Arhitektonski je najzanimljiviji dio veliko ulazno predvorje kroz dva kata sa stubištem i galerijom iz koje se ulazi u prostorije kata. U unutrašnjosti je djelomice saćuvana ukrasna stolariya: vrata, drvena ograda stubišna

⁸⁶ Badurina A., nav. djelo, str 387.

⁸⁷ Đurić, T., nav. djelo, str. 64.

i galerija u predvorju. Zidni oslik u jednoj prostoriji možda upućuje na zidna i stropna oslikanja u cijeloj zgradi, koja su najvjerojatnije okrečena⁸⁸. U početku se dvorac zvao Gejzin dvorac, no godine 1928. kupio ga je Karoly Arpad, a njegova snaha je odlučila promijeniti naziv u Kapela dvor jer je kula dvorca nalikovala na kapelu te je tako i mjesto dobilo ime⁸⁹. Danas je građevina oronula, zarasla u korov, na visokim dimnjacima godinama se gnjezde rode, a s pročelja otpadaju veliki dijelovi žbuke, srušio se dio terase iznad glavnog ulaza i uglavnom dvorac propada i ulaz u njega je vrlo riskantan⁹⁰. Ovo sam izdvojio iz čistog razloga jer je to najočitiji primjer kako se jako malo mari za stvari od povijesne važnosti u današnjoj Virovitičko-podravskoj županiji. Nije ovo niti najgori niti jedini primjer, ali je toliko snažan da ga je trebalo izdvojiti jer je dvorac bio razlog nastanka mjesta uopće, a sada trune i guta ga zaborav.

4.5.2. Grb općine Lukač

Slika 11 Grb općine Lukač
U crvenom polju na zelenom brijegu zlatni krilati bik sa srebrnim nimbusom

Današnji grb općine Lukač prihvaćen je oko 2000. godine⁹¹ i ima oblik poluokruglog štita, a simboli nam govore o povijesti Lukača jer je krilati bik atribut sv. Luke po kojem je općina dobila ime.

⁸⁸ Isto, str. 64

⁸⁹ Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str. 343.

⁹⁰ Isto, str. 343.

⁹¹ <http://zeljko-heimer-fame.from.hr/hrvat/hr-vt2.html#hr-vt-su> 05.06.2013.

4.6. Općina Mikleuš

4.6.1. Povijesni razvoj općine

Općina Mikleuš nalazi se u istočnom dijelu Virovitičko-podravske županije, a prostire se na 35,29 km² sa 1464 stanovnika u idućim naseljima: Mikleuš, kao centar općine, Balinci, Borik, Četekovac i Čojlug.

Arheoliški nalazi pokazuju postojanje naselja od prapovijesnih vremena, ali prvi značajniji zapisi potiču iz 1334. godine kada se spominje crkva „*ecclesia sancti Nicola*“ te oko jezgre koju je tvorila crkva nastaje mjesto⁹². Crkva je bila posvećena svetom Nikoli (mađ. sv Mikloš) pa tako nastaje mjesto Mikleuš.

Sv. Nikola bio je povijesna osoba i djelovao je kao biskup u Miri. Najpoznatija priča o sv. Nikoli je ona prema kojoj je svetac, čuvši za nekog plemića u gradu koji je ostao bez novca, pribavio miraz za njegove tri kćeri dok je po drugoj priči postao zaštitnik mornara i putnika kada je za vrijeme oluje smirio valove. Uz sv. Nikolu se također veže i djeci najmiliji običaj „Nikolinja“. Obično se sv. Nikola prikazuje kao biskup, a njegova najpoznatija oznaka, kao spomen na njegovo dobročinstvo, su tri vreće zlatnika ili tri zlatne kugle, što je važno za općinu Mikleuš i njezin grb. Ponekad se prikazuje sa sidrom ili lađom u pozadini⁹³.

No osim teorije da naselje dobiva ime po svojem prvom zaštitniku sv Nikoli tj mađariziranom obliku tog imena postoji i teorija da je dobio ime po Nikoli Šubiću Zrinskom koji je tu imao svoje uporište Zenth Myklos. Na kartama 16. i 17. st. na mjestu naselja je ucrtana utvrda pa se pretpostavlja da je to bio maleni zidani kaštel uz koji se prostiralo naselje, a pripadalo je plemićkoj obitelji Gorjanski. Neometani razvoj Mikleuša trajao je do provala Turaka 1542. godine kada je osvojen. Turci su u Mikleušu održavali kasabu sa đamijom, a nakon oslobođenja 1864. godine u turskom povlačenju je mjesto spaljeno.

Nakon odlaska Turaka crkvene institucije nisu dugo obnovljenje te tako služenje mise u Mikleušu počinje tek 1960. godine i to u privatnim kućama jer se crkva počela graditi tek 1967. godine. Kada je završena godinu kasnije posvećena je sv Tereziji Avlinskoj i time je prekinuta povezanost sv Nikole i Mikleuša na crkvenom planu. U drugoj polovici 18. stoljeća Mikleuš dolazi pod vlast plemićke obitelji Mihanović koji su u Mikleušu osnovali pecaru za proizvodnju alkoholnih pića⁹⁴. Zanimljivo je istaknuti da je obitelj Mihanović do 1763.

⁹² Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str. 347.

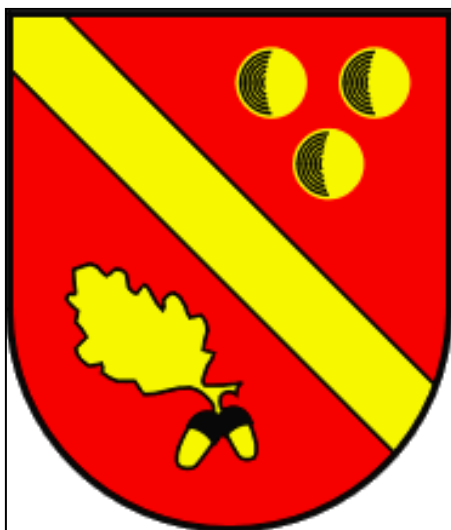
⁹³ Badurina, nav. djelo, str 427.

⁹⁴ Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str. 348.

godine bila pravoslavne vjere te su se nazivali Mihajlović, a postali su katolici zbog lakšeg napredovanja u civilnim službama. Posljednji ugledni član ove obitelji bio je ban Hrvatske od 1917. do 1918. godine⁹⁵.

Inače Mikleuš je imao bogatu feudalnu povijest, ali je danas ostalo vrlo malo tragova te je praktički ostala samo prizemljena kurija baruna Schaumburg-Lippea koja je nekad djelovala i kao škola, a građena je u stilu neoklasicizma⁹⁶. Školska povijest Mikleuša bilježi se od 1857. godine i osnutka prve škole, a prva moderna školska zgrada izgrađena je 1874. godine⁹⁷.

4.6.2. Grb općine Mikleuš

Slika 12 Grb općine Mikleuš

U crvenom zlatna kosa greda između tri zlatne kugle i zlatne hrastove grančice

Današnji grb općine Mikleuš prihvaćen je oko 2000. godine⁹⁸ i ima oblik poluokruglog štita.

Tri zlatne kugle su simboli sv. Nikole po kojem je općina dobila ime, a hrastova grančica simbolizira šumsko bogastvo općine.

⁹⁵ Atlagić, M.; nav. djelo, str. 50

⁹⁶ Đurić, T., nav. djelo, str. 79.

⁹⁷ Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str. 348.

⁹⁸ <http://zeljko-heimer-fame.from.hr/hrvat/hr-vt2.html#hr-vt-su> 05.06.2013.

4.7. Općina Nova Bukovica

4.7.1. Povijesni razvoj općine

Općina Nova Bukovica nalazi se u središnjem jugoistočnom dijelu Virovitičko-podravske županije te se prostire na 76,43 km² površine i naseljava ju 1771 stanovnika u naseljima Nova Bukovica, Bukovački Antunovac, Bjelkovac, Brezik, Dobrović, Donja Bukovica, Gornje Viljevo i Miljevci. Na istoku graniči sa riječicama Vojlovica i Voćinka, a na sjeveru je Drava dok na jug seže do obronaka Papuka.

Arheološki nalazi ukazuju na naseljenost ovog prostora još od prapovijesnih vremena iz kojih datiraju brojni lokaliteti. Bukovica se kao naselje spominje još od rimskog doba kada se zvala Baqoa⁹⁹.

Od 1334. godine Bukovica se spominje kao sjedište župe sv Kuzme i Damjana, a zatim se još spominje kao Buchowca i 1429. godine. U drugom popisu župa zagrebačke županije iz 1501. prve godine spominje se pod imenom Bakocza i to pod vlasništvom Lovre Iločkog sve do upada Turaka 1542. godine kada postaje nahija¹⁰⁰.

Nakon oslobođenja od Turaka Bukovica je tijekom 18. stoljeća naseljena Hrvatima s područja Gorskog kotara i taj dio sela je dobio naziv Nova Bukovica, a toponim se s vremenom proširio i na cijelo staro selo koje su činile Donja i Gornja Bukovica¹⁰¹. Postepeno se obnavlja crkvena djelatnost te se gradi nova crkva od 1778. godine do 1786. godine no ne obnavlja se i župa. Nova crkva je posvećena Uzašaću Blažene Djevice Marije, a građena je od materijala stara crkve i tvrđave¹⁰². Samostalna župa obnovu doživljava tek 1812. godine kada crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije postaje središnja crkva. Povećanjem broj župljanja ustanovljeno je da crkva ne zadovolja nove uvjete te 1904. godine graditelj Herman Borchard uz potporu župljana i grofa Pejačevića gradi današnju crkvu koja ima jednu lađu, a u svetištu je oltar s kipom Blažene Djevice Marije. Osim crkve 1904. godine u selu na poticaj jednog od najznačajnijih ljudi u obnovi Bukovice, zastupnika u skupštini Virovitičke županije Andrije Ciprijanovića pokreće se rad dobrovoljnog vatrogasnog društva i narodne čitaonice¹⁰³.

⁹⁹ Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str. 349.

¹⁰⁰ *Isto*, str 350.

¹⁰¹ Đurić, T., nav. djelo, str. 74.

¹⁰² *Isto*, str. 74.

¹⁰³ Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str. 350.

4.7.2. Grb općine Nova Bukovica

Slika 13 Grb općine Nova Bukovica
U crvenom srebrni propinjući jednorog

Današnji grb općine Nova Bukovica prihvaćen je 1996. godine¹⁰⁴.

Lik jednoroga vrlo je čest u heraldici, pa i u grbovima naših krajeva. Jednorog je uvijek prikazan nalik na konja s ravnim rogom nasred čela, kozjom bradom, kopitima i kozjim likom¹⁰⁵.

Povezanost jednoroga s općinom Nova Bukovica vjerovatno proizlazi iz šumskog bogatstva općine i razvijenog lovnog turizma, a toga su bili svjesni i u Novoj Bukovici tako da su napravili svečanu zastavu koja je svijetlo plavi gonfalon trokutastog kraja s resama, u sredini je grb, iznad u tri luka ime općine, ispod ukrštene grančice bukve, izabrane prema imenu

općine.

¹⁰⁴ <http://zeljko-heimer-fame.from.hr/hrvat/hr-vt2.html#hr-vt-su> 05.06.2013.

¹⁰⁵ Zmajić B., nav. djelo, str. 52.

4.8. Općina Pitomača

4.8.1. Povijesni razvoj općine

Općina Pitomača jedna je od većih općina na prostoru Virovitičko-podravske županije te obuhvaća 158.14 km² prostora sa 10 059 stanovnika. Općina se smjestila u sjeverozapadnom dijelu županije te se sastoji od Pitomače i naselja Dinjevac, Grabovnica, Kladare, Križnica, Mala Črešnjevica, Otrovanec, Sedlarica, Stari Gradac, Staro Gradački Marof, Turnašica i Velika Črešnjevica.

Arheoliški nalazi potvrđuju kontinuitet naseljnog života na ovim prostorima od brončanog doba do antike kada ovuda prolazi rimska „via magna“ čiji su ostaci i danas vidljivi kod mjesta Otrovanec gdje je u rimsko doba postojalo naselje Iovia¹⁰⁶.

Prvi poznati izvor koji spominje naselje Pitomača i to u obliku Pythomezy je dokument iz 1535. godine. Smatra se da je Pitomača u 15. i 16. stoljeću malo selo ili kmetsko selište bez kapele koje je pripadalo ili župi Sv. Helene u Kopačevcu ili župi svetog Petra i Pavla u tadašnjem Gereczu, današnji Stari Gradac. I nju su kao i ostala naselja u okolini, oko 1540. srušili Turci¹⁰⁷. No detaljnih podataka nema jer su samo koju godinu poslije to područje poharali Turci. Iako ne postoji pisanih dokaza smatra se da se nakon progona Turaka naselje Pitomača obnavlja tek 1685 godine, a već 1709. godine je izgrađena drvena crkva sv. Vida.

O životu svetog Vida izvješćuje nas tek legenda nastala oko 600. godine, ali utemeljeno je da je bio povijesna osoba. Prema legendi Vid je iz opsjednutog Dioklecijanovog sina izгнаo zloduha, a zbog toga ga je Dioklecijan mučio i bacio lavovima i medvjedima, ali ga oni nisu željeli rastrgati. Nakon toga ga je car dao baciti u kotao vrele smole i rastopljenog olova, što mu također nije naudilo tako da su ga konačno usmrtili na rastezaljki¹⁰⁸. Blagdan mu je 15. lipnja i tada općina Pitomača slavi svoj dan.

Iako za godinu nastanka današnje Pitomače nema nikakvog pisanog dokumenta smatra se da je to 1685. godina. Isto tako za nastanak imena nedostaje podataka, ali analizom ostalih imena u okolici dolazi se do zaključka da ime dobiva po nekom zemljopisnom obilježju. Pretpostavka je da Pitomača dobiva ime po pitomoj obradivoj zemlji jer mjesta u okolici nose

¹⁰⁶ Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str. 353.

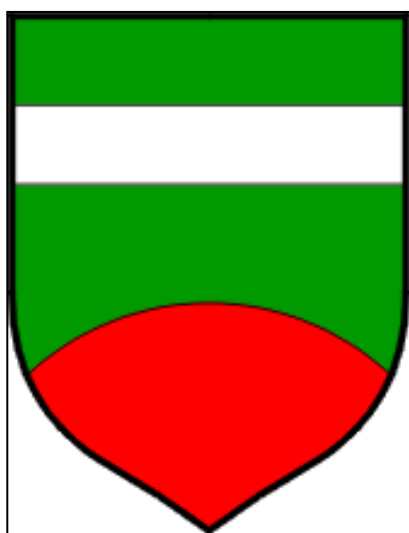
¹⁰⁷ <http://www.pitomaca.hr/vijesti/45-1> 05.06.2013.

¹⁰⁸ Badurina A., nav. djelo, str. 583.

imena po položaju između dva brežuljka(Sedlarica), po nasadima trešnje črešnje(Črešnjevica) ili po gospodarskoj aktivnosti istovara klada(Kladare)¹⁰⁹.

S godinama Pitomača je rasla doseljavanjem novog stanovništva iz okolice Koprivnice, Križevaca i Đurđevca, iz oslobođene Slavonije, Ugarske i Austrije što je vidljivo prema novim prezimenima u matičnim knjigama iz 18. stoljeća. No pravi poticaj razvoju Pitomače dolazi 1758. godine kada u sklopu đurđevačke pukovnije postaje sjedište satnije i nakon toga se ubrzo razvija tako da to kraja 19. st. već broji oko 3000 duša¹¹⁰.

4.8.2. Grb općine Pitomača

Slika 14 Grb općine Pitomača
U zelenom polju srebrna greda i u dnu crveni brijeg

Današnji grb općine Pitomača prihvaćen je 1994. godine¹¹¹ te je četverokutog oblika u kojem je donji dio štita grba zaobljen prema vanjskoj strani.

Srebrna greda predstavlja rijeku Dravu koja obilježava život Pitomače kroz stoljeća. Rijeka je okružena zelenom površinom što ukazuje na prirodno bogatstvo te u dnu grba crveni brijeg.

¹⁰⁹ Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str. 356.

¹¹⁰ *Isto*, str. 356.

¹¹¹ <http://zeljko-heimer-fame.from.hr/hrvat/hr-vt2.html#hr-vt-su> 05.06.2013.

4.9. Općina Sopje

4.9.1. Povijesni razvoj općine

Općina Sopje se nalazi se na sjeveroistočnom dijelu Virovitičko-podravske županije. Na istočnom dijelu graniči s općinom Čađavica, na južnom dijelu gradom Slatinom, na zapadnom dijelu s dijelovima općine Suhopolje i Gradina, a na sjevernom dijelu granica je međunarodna, omeđena prirodnom preprekom rijekom Dravom, a graniči sa Republikom Mađarskom. Općinu čine naselja Sopje, koje je općinski centar, Grabić, Josipovo, Gornje Predrijevo, Kapinci, Novaki, Nova Šarovka, Sopjanska Greda, Španat, Vaška i Višnjica. Općina Sopje broji 2320 stanovnika.

Arheološka istraživanja potvrđuju postojanje naselja na ovim prostorima još od ranogsrednjeg vijeka, a i iz tog razdoblja datiraju i pronađeni novčići ugarskog kralja Andrije I (1046-1061)¹¹².

U popisu župa zagrebačke županije iz 1334. godine spominje se Sopje i župa sv. Magdalene, isto se navodi i u drugom popisu 1501. godine, ali nakon toga dolazi do prodora Turaka i nedostatka podataka¹¹³.

Sopjanski kraj oslobođen je od Turaka 1684. godine kao i slatinsko područje. General Dunvald u svom izvještaju navodi da je Sopje porušeno i spaljeno. Kanonskom vizitacijom 1694. godine Sopje se spominje kao župa, a 1698. godine navodi se 300 stanovnika u Sopju¹¹⁴.

U povijesnom pogledu područje općine Sopje je najpoznatije po otkriću novosrednjovjekovnoga groblja bjelobrdske kulture 1939. godine. Tijekom pokusnih arheoloških istraživanja, koja je u razdoblju od 1989. do 1995. godine obavila ekipa Instituta za arheologiju, u suradnji s djelatnicima Zavičajnog muzeja grada Slatine i Gradskog muzeja Virovitice, otkriveni su dijelovi rodovskog kostumoga groblja na redove. Na blagom koničnom brežuljku nadmorske visine 119 m, poznatom pod nazivom Mesarna, za pokusnih iskopavanja tijekom 1989., 1990. i 1995. godine otkriven je segment nekoć, zacijelo, većega bjelobrdske groblja¹¹⁵.

Na području općine nalazi se i naselje Vaška koje je od 1093. godine pripadalo Zagrebačkoj biskupiji, a ubrzo je bio osnovan i crkveni aridakoniat koji je upravo po Vaški

¹¹² Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str. 357.

¹¹³ *Isto*, str. 357.

¹¹⁴ *Isto*, str. 358.

¹¹⁵ http://www.sopje.hr/index.php?option=com_content&task=blogsection&id=8&Itemid=11 05.06.2013.

dobio ime Vaškanski¹¹⁶. Uz biskupsku utvrdu niknulo je i malo srednjovjekovno podgrađe s trgovačko obrtničkim funkcijama, a još je postojao i samostan reda benediktinaca ili augustinaca.

U Sopju se 1463. godine spominje i kaštel Ivana Rachkusa i Martina Betlena Sopjanskih, ali su za vrijeme turskih provala zdanja srušena i opljačkana i upravu u tom razdoblju središte prestaje biti Vaška i postaje Sopje¹¹⁷. Do toga pomaka dolazi tijekom 18. i 19. stoljeća kada je u Sopju sagrađena barokna crkva sv. Magdalene.

4.9.2 Grb općine Sopje

Slika 15 Grb općine Sopje
*u plavom polju zlatni snop
žita povezan srebrnom
kopčom*

Današnji grb općine Sopje prihvaćen je oko 1997. godine¹¹⁸.

U središnjem dijelu glave štita grba su simboli općine prikazani u obliku snopa žita od čega potječe naziv općine.

¹¹⁶ Đurić, T., nav. djelo, str. 69.

¹¹⁷ Isto, str. 69.

¹¹⁸ <http://zeljko-heimer-fame.from.hr/hrvat/hr-vt2.html#hr-vt-su> 05.06.2013.

4.10. Općina Suhopolje

4.10.1. Povijesni razvoj općine

Općina Suhopolje je u središnjem dijelu Virovitičko-podravske županije prostirući se nizinskim predjelima južno od rijeke Drave, sjevernim obroncima Bilogore. Zauzima površinu od 166,7 km² sa 6683 stanovnika u 23 naselja koje nećemo nabrajati pojedinačno¹¹⁹.

Iako postoje arheološki dokazi o naseljenosti područja još u doba prije Krista prvi spomen imena mjesta zabilježen je 1757. godine, ali već je 1771. godine promijenjeno ime u Terezovac. Postoje dvije teorije zašto Terezovac. Prva govori o grofici Terezi Janković, ženi Ivana Jankovića, čiji je muž u mjestu podigao velebnu crkvu posvećenu sv. Terezi Avilskoj, dok druga ime mjesta dovodi u vezu s caricom Marijom Terezijom koja je bila vlasnica posjeda. No krajem 18. stoljeća vraća se ime Suhopolje koje je nastaje zbog isušivanja loklanih močvara¹²⁰.

Mjesto se osobito razvija nakon uspješne kolonizacije tijekom 18. stoljeća, ali glavni poticaj razvoja ima priključivanje mjesta u golemi zemljišni posjed grofa Jankovića u 19. stoljeću. Obitelj Janković u Suhopolju podiže i svoj dvorac koji se sastoji od dva objekta na jedan kat koje povezuje slikovita kapija. O Jankovićevom dvorcu Mladen Obad Ščitaroci piše: *„Središnja barokna zgrada bila je upraviteljeva kuća, pravokutnog tlorisa, jednokatnica s velikim mansardnim krovom. Današnje zapadno krilo dvorca izvorno je bilo slobodnostojeća dugačka prizemnica u kojoj se nalazila kuhinja i sobe pandura, te podrum i druge pomoćne prostorije. U današnjem istočnom krilu dvorca, također zidanoj dugačkoj prizemnici s podrumom bile su prostorije žitničara, ostave za vrtlara i spremišta. Kada je vlasnikom postao Josip pl. Janković sagrađena je velika konjušnica sjeveroistočno od dvorca“*.¹²¹ Od 1991. godine najveći dio dvorca je napušten i gotovo zaboravljen.

Župa je osnovana 1801. godine, a 1814. godine malu drvenu kapelu sv. Martina zamijenjuje velebna župna crkva sv. Terezije Avilske i to ponajviše uz pomoć obitelji Janković. Tereza Avilska bila je redovnica koja je reformirala karmelski red u 16. stoljeću. Prikazuje se u karmelićanskoj odjeći često u ekstazi iz plamenu strlicu u srcu, golubicu,

¹¹⁹ Naselja u sastavu općine : Borova, Budanica, Bukova, Cabuna, Dvorska, Gačište, Gvozdanska, Jugovo Polje, Levinovac, Mala Trapinska, Naudovac, Orešac, Pčelić, Pepelana, Pivnica Slavonska, Rodin Potok, Sovjak, Suhopolje, Trnava Cabunska, Velika Trapinska, Zvonimirovo, Žiroslavlje, Žubrica

¹²⁰ Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str. 366.

¹²¹ Đurić, T., nav. djelo, str. 67.

anđela ili zastavicu. Blagdan joj je 15. listopada¹²². O crkvi Anđela Horvat kaže „Župna crkva sv. Terezije klasicistička je građevina s četverouglastim svetištem, kružnim brodom(nadsvođenim kupolom) uz koji su pobočno dva zvonika. Uz glavno pročelje nalazi se portik s četiri jaka okrugla stupa, a pjevalište(kor) na šest stupova. U početku 19. stoljeća podigli su je Jankovići. Invetnar je iz istog vremena: glavni oltar tipa tipa tabernakula sa šest drvenih svijećnaka. Na propovijedaonici grb donatora Jankovića“¹²³. Crkva i danas dominira panoramom Suhopolja jer se ističe golema središnja kupola nad lađom crkve.

4.10.2. Grb općine Suhopolje

Slika 16 Grb općine Suhopolje u plavom na zelenom brijegu zlatne zidine s vratima nadsvođenima tornjićima

Današnji grb općine Suhopolje prihvaćen je oko 2000. godine¹²⁴, a njime u poluokruglom štitu dominira paviljon grofa Jankovića koji se nalazio u njegovoj rezidenciji i postao jezgra današnjeg mjesta.

¹²² Badurina, A., nav. djelo, str. 564.

¹²³ Đurić, T., nav. djelo, str. 68.

¹²⁴ <http://zeljko-heimer-fame.from.hr/hrvat/hr-vt2.html#hr-vt-su> 05.06.2013.

4.11. Općina Špišić Bukovica

4.11.1. Povijesni razvoj općine

Općina Špišić Bukovica smještena je u zapadnom dijelu Virovitičko-podravske županije, a na 107,09km² proteže se od Drave na sjever do Bilogore na jugu. U sastavu općine su naselja Špišić Bukovica, kao centar općine, Novi Antunovac, Lozan, Rogovac, Vukosavljevica, Bušetina i Okrukljača koja zajedno broje 4221 stanovnika.

Arheološko nalazi na području općine svjedoče o kontinuitetu naseljenosti na ovom području kroz tisuće godina. Naseljenost ovog područja može se direktno zahvaliti važnoj rimskoj cesti od Osijeka do Ptuja. Prvi spomen Bukovice potječe iz 1301. godine kada je u srednjovjekovnoj Bakvi osnovan pavlinski samostan i to tek treći na prostoru kraljevine Slavonije. Samostan je izgradio plemić Salomon kao zavjet ako se izlječi od smtne rane koju mu je u lovu zadao medvjed baš na mjestu samostana¹²⁵.

No veći značaj prostor dobiva tek u srednjem vijeku kada tu postoji veći feudalni posjed i naselje Bakva¹²⁶. U već prije spominjanom popisu župa Zagrebačke biskupije spominje se i sjedište ove župa sa crkvom sv. Petra. U 14. i 15. stoljeću bukovačko vlastelinstvo bilo je posjed Nikole Iločkog, a u to vrijeme u Donjoj Bukovici izbija prva seljačka buna u Hrvatskoj 1479. godine¹²⁷. Nažalost nije ostalo previše materijalnih dokaza o postojanju srednjovjekovnih građevina jer nakon turskog osvajanja sve propada.

Iako oslobođen od Turaka još 1684. godine prostor stagnira sve dok ne dolazi u ruke Antunu pl. Špišiću koji ga dobiva od carice Marije Terezije¹²⁸. Špišići su stara hrvatska obitelj iz okolice Karlovca kojoj je plemstvo udjelio kralj Vladisla u Budimpešti 1503. godine, a obitelj najviše uspjeha ima na području virovitičke županije u 18. stoljeću¹²⁹ kada vlastelin Ladislav pl. Špišić na prostoru Bukovice podiže jednokatni dvorac u baroknom stilu¹³⁰. Kasnije dvorac prelazi u ruke obitelji Pejačević kada se vrše temeljite preinake i dobiva klascističke oznake koje je održao do danas. Mladen Obad Ščitaroci kaže o dvorcu „jednokatna kurija, tlorisno pravokutnog oblika, na sjevernom ulaznom pročelju imala je

¹²⁵ Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str. 365.

¹²⁶ Đurić, T., nav. djelo, str. 58.

¹²⁷ Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str. 366.

¹²⁸ *Isto*, str. 59.

¹²⁹ Atlagić, M., nav. djelo, str. 59.

¹³⁰ Đurić, T., nav. djelo, str. 59.

ranije altanu nošenu arkadnim trijemom(danas više ne postoji), a južno pročelje oblikovano je s plitkim rizalitom trokutasta završetka i sa sedam prozora u prizemlju i na katu¹³¹.

Kako se obnavljao društveni život tako su se vratili i crkveni običaji na ove prostore tako da je crkva sv. Ivana Krstitelja sagrađena 1753. godine i predana na upravljanje franjevcima. Franjevci iz Virovitice upravljaju ovom župom, a kardinal Franjo Šeper predao je župu 1968. godine franjevcima “in perpetuum” i tako je Špišić Bukovica postala filijalnom kućom samostana u Virovitici¹³².

4.11.2. Grb općine Špišić Bukovica

Slika 17 Grb općine Špišić Bukovica

U plavom na srebrnom šiljku lomača od sedam cjepanica gori crvenim plamenom

Današnji grb općine Špišić Bukovica prihvaćen je tek 2009. godine¹³³. Razlog tome je što je općina imala i drugi grb, ali ga je Ministarstvo uprave odbilo. Grb općine je vjerovatno najbolje osmišljeni grb od svih općina Virovitičko-podravske županije jer simbolizira svetkovinu Sv. Ivana Krstitelja, kada se u Špišić Bukovici tradicionalno pale krijesovi, a danas je to i Dan općine. Ali domišljato je stavljeno sedam cjepanica koje označavaju sedam mjesta u općini.

Općina Špišić Bukovica usvojila je složeni grb, u kojem su slavonska kuna, lavovi sa sabljom iz virovitičkog grba, crkva itd. sve okruženo sa simbolima lokalne flore u zelenom štitu.. Iako je Ministarstvo uprave odbilo ove simbole, oni su se ipak povremeno koristili¹³⁴.

¹³¹ Isto, str. 59.

¹³² <http://spisicbukovica.hr/content/view/12/26/> 05.06.2013.

¹³³ <http://zeljko-heimer-fame.from.hr/hrvat/hr-vt2.html#hr-vt-sb> 05.06.2013.

¹³⁴ Isto, 05.06.2013.

4.12. Općina Voćin

4.12.1. Povijesni razvoj općine

Općina Voćin zauzima brdski dio Virovitičko-podravске županije te se u njoj nalazi 21 naselje¹³⁵ u kojima živi 2382 stanovnika. Prostor općine čine prostrana lovna područja s bogatim fondom divljači, brojna šumska te planinska područja.

Povijesni nalazi o postojanju naselja datiraju već iz 12. st. kada se spominje naselje Achyna ili Othyna (prema imenu obitelji, ogranku roda Aba)¹³⁶. Obitelj Aba u ove je krajeve došla zahvaljujući darovnicama Anžuvina, čiji su bili pristaše. Nakon njih vlastelinstvo prelazi u ruke Gorjanskih, a zatim je vlasnik Ivaniš Korvin u čije vrijeme Voćin doživljava najveći procvat te materijalno ostaci i danas predstavljaju remek djelo strago graditeljstva¹³⁷. No dugotrajna turska vladavina ovim prostorom učinila je od voćinske tvrđave malu ruševinu na vrhu brežuljka, a uništen je bio i stari franjevački samostan kojeg su Turci iskoristili za dobivanje građevnog materijala¹³⁸.

Od 1775. godine Voćin je u vlasništvu grofa Ivana Erdödyja, zatim grofova Jankovića, da bi ga krajem 19. stoljeća kupio barun Gutman. Gutman je od Jankovića preuzeo i dvorac s perivojem usred mjesta koji je čiji opis je 1832. godine dao Mihovil Kunić te je tada izgledao ovako „Dvorac i prerivoj smješteni su u sredini mjesta Voćin, u glavnoj ulici, na njezinom glavnom dijelu. Dvorac i prateće zgrade nalaze se u sredini perivoja. Opseg cijelog dobra predstavlja nepravilni šesterokut...na gornjem dijelu s jugozapada u perivoj utječe potok Rupnica, a sa zapada Jovanovica te se žuboreći kroz njega spajaju na istok pred vrtnim vratima. Dvorac je uz prizemlje visoka jednokatnica“¹³⁹. Nažalost dvorac je izgorio 1918. godine.

Tijekom 19. stoljeća dolazi do gospodarskog procvata; na području općine radi tvornica stakla, gradi se željeznička pruga koja je povezivala Voćin s Čačincima, a budući da je ovo šumski kraj i drvna industrija je u razvoju¹⁴⁰.

Posebno mjesto u povijesti Voćina pripada crkvenom dijelu povijest. Župa u Voćinu spominje se još 1501. godine, a pretpostavka je da i crkva datira iz istog vremena. Voćinska

¹³⁵Naselja su: Bokane, Čeralije, Dobrić, Donje Kusonje, Đuričić, Gornje Kusonje, Gornji Meljani, Hum, Hum Varoš, Kometnik-Jorgići, Kometnik-Zubići, Kuzma, Lisićine, Macute, Mačkovac, Novo Kusonje, Popovac, Rijenci, Sekulinci, Smude, Voćin

¹³⁶ Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str. 364.

¹³⁷ Đurić, T.; nav. djelo, str. 55.

¹³⁸ Isto, str. 55.

¹³⁹ Šuvak, D.; Povijesna i kulturna baština Voćina, Slatina, 2000., str. 132.

¹⁴⁰ Isto, str. 126.

župna crkva bila je dragulj ne samo hrvatske nego i europske gotike, jer je građena u tako zvanoj českoj vladislavskoj gotici. Vrlo vjerovatno je crkvu izgradio herceg Ivaniš Korvin. O vrijednosti crkve najbolje govori Anđela Horvat: „ *Ta se crkva izdvaja od ostale srodne aritekture u našoj zemlji time što je bila svođena na osebujan način svodom krasne gotike, koji se veoma udaljio od tipičnih konstrukcija gotičkih svodova. Svod je nestao, najvjerovatnije, još za vrijeme turkse vladavine. No fragmenti fragmenti ispreplettenih uskih i izbrazdnanih vješto klesanih rebara, koja su nalik na povijuše sraštene sa zidom-potpuno igorirajući tektoničke principe gotike-dokazuju da je taj prostor bio čak i u pobočnim kapelama dosljedno presvođen u duhu tzv. vladislavske gotike*“¹⁴¹. Nažalost crkva je teško stradala u Domovinskom ratu kada je minirana. Danas je crkva u službi vjerskog turzima koji zauzima posebno značenje za Općinu Voćin, a ponajviše se odražava kroz hodočašća Gospi Voćinskoj, kao i kroz dječje hodočašće koje se održava prve subote u svibnju. Nakon dječjeg prvo veće hodočašće je za Stjepana Kralja, tj. 21.08., a nakon Stjepana kralja se slavi blagdan Male Gospe 08.09. koji je ujedno i glavno hodočašće u Voćinu, a na taj se dan slavi i Dan općine¹⁴².

4.12.2. Grb općine Voćin

Slika 18 Grb općine Voćin
U zlatnom polju smeđa greda i preko svega srebrna crkva sa zvonikom smeđeg krova oboje s crvenim vratima

Današnji grb općine Voćin prihvaćen je oko 2003. godine¹⁴³, a njime u poluokruglom štitu na smeđoj gredi dominira crkva Pohoda Blažene Djevice Marije koja je od presudne važnosti kako za voćinsku prošlost tako i za budućnost.

¹⁴¹ Đurić, T.; nav. djelo, str. 55.

¹⁴² <http://www.vocin.hr/turizam/> 05.06.2013.

¹⁴³ <http://zeljko-heimer-fame.from.hr/hrvat/hr-vt2.html#hr-vt-su> 05.06.2013.

4.13. Općina Zdenci

4.13.1. Povijesni razvoj općine Zdenci

Općina Zdenci nalazi se u krajnjem jugoistočnom dijelu Virovitičko-podravske županije, a svojim prirodnim vrijednostima pokriva 84,88 km² prostora na kojem živi 1904 stanovnika u devet naselja i to: Bankovci, Donje Predrijevo, Duga Međa, Grudnjak, Kutovi, Obradovci, Slavonske Bare, Zdenci i Zokov Gaj.

Iako ne možemo sa sigurnošću tvrditi o prvim počecima nastanka Zdenaca možemo paralelnim izvorima pretpostaviti njihovu starost. Kako se mjesto Zdenci i danas nalazi na izvanrednom prirodnom položaju s dobrim uvjetima života pretpostavka je da bilo nastanjeno, već u XII.stoljeću¹⁴⁴. Prvi pisani spomen Zdenci dobivaju popisima 1464. godine i 1483. godine u sklopu orahovičkog vlastelinstva i župe i 1471. godine kao mjesto Zdencz, Izdencz.¹⁴⁵

Do XVI stoljeća su posjed orahovičkog vlastelinstva, a 1532. godine mjesto Turci potpuno razaraju .Godine 1536. nije uspjela Katzianerova austrijska vojna u protjerivanju Turaka iz Slavonije, čak što više doživjela je strašan poraz 1537. negdje kod Gorjana. 1537. Turci su uredili kotar Orahovica, kojem su pripadali i Zdenci, a svi zajedno pripali su sandžaku u Požegi. U kotaru Orahovica 1538. godine bilo je 200 dimova i 300 ljudi pod oružjem, od toga u Zdencima petnaestak dimova i dvadesetak ljudi pod oružjem. Turci i njihova vlast zadržali su se u zdenačkom kraju od 1537. do 1686. godine, dakle oko 150 godina, ali danas nemamo o tome gotovo nikakve tragove. U velikom austrijsko-turskom ratu 1683.-1699. godine, oslobođena je cijela Slavonija, a time i zdenački kraj od Turaka.Za vrijeme tog rata gotovo cijelo katoličko stanovništvo je izbjeglo iz zdenačkog kraja preko Ilove i tamo preživjelo desetak godina. Napuštanjem Turske vlasti, ovo područje ponovno se počinje naseljavati. Od 16 porodica koje je u Zdencima zatekao popis iz 1702. godine osam ih je bilo starosjedilačkih u selu, pet na okolnom tlu, tri su bile srpske, doseljene iz Bosne¹⁴⁶.

Od 1941. godine do 1945. godine zdenački je kraj u okviru Nezavisne države Hrvatske i njenih velikih župa (osječka župa Vuka). Poslije drugog svjetskog rata zdenački kraj je od 1945. godine do 1947. godine u okviru tzv. Demokratske Federativne Jugoslavije s lokalnim upravama u Orahovici i Našicama, od 1947. godine do 1963. godine u okviru Federativne

¹⁴⁴ Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str. 372.

¹⁴⁵ <http://www.opcina-zdenci.hr/opcina/povijest/> 05.06.2013.

¹⁴⁶ Isto 05.06.2013.

Narodne Republike Jugoslavije (Narodne Republike Hrvatske i kotara Našice), a od 1963. godine do 1990. godine u okviru SFRJ (Socijalističke Republike Hrvatske). Godine 1992. postaju samostalna općina¹⁴⁷.

4.13.2. Grb općine Zdenci

Slika 19 Grb općine Zdenci
U plavom polju srebrni zidani zdenac iz kojeg prema gore izvire voda

Današnji grb općine Zdenci prihvaćen je oko 1997. godine¹⁴⁸ i četverokutog oblika je u kojem je donji dio štita grba zaobljen prema vanjskoj strani. Grb je plave boje, što simbolizira vodu, a grbom dominira zdenac prema kojem je mjesto i dobilo ime.

¹⁴⁷ Isto, 05.06.2013.

¹⁴⁸ <http://zeljko-heimer-fame.from.hr/hrvat/hr-vt2.html#hr-vt-su> 05.06.2013.

5. GRAD VIROVITICA

5.1. Povijesni razvoj grada

Virovitica je grad u sjeveroistočnoj Hrvatskoj te je administrativno središte Virovitičko-podravske županije. Grad se sastoji od 10 naselja, a to su: Čemernica, Golo Brdo, Jasenaš, Korija, Milanovac, Podgorje, Rezovac, Rezovačke Krčevine, Sveti Đurađ i Virovitica. Područje Virovitice nastanjuje 21 291 stanovnik i to na 178,49 km² površine.

Gledajući s geografskog stanovišta Virovitica se nalazi na južnom obodu velike Panonske nizine, s desne strane rijeke Drave, točno na mjestu gdje ona prelazi iz srednjeg u donji tok. Samo mjesto razvija se u blizini reljefnog kontakta podravske nizine i posljednjih izdanaka blago uzvišene Bilogore¹⁴⁹.

Važno je istaknuti da se geografski i politički položaj Virovitice mijenjao ovisno o državnim zajednicama kojima je pripadala pa tako nije oduvijek bila na graničnom području nego je u nekim trenucima povijesti bila županijsko mjesto na ključnom mostobranu Ugarske, nazivali su je i „*koljevkom glavnog hrvatskog grada*“¹⁵⁰ jer je baš u Virovitici Bela IV. donio Zlatnu bulu, a danas je sjedište jednog od najmanje razvijenih dijelova Hrvatske.

Iako smještaj Virovitice i njezine okolice te prirodni uvjeti upućuju na kontinuirani razvoj naselja i stanovništva o tome ipak nema konkretnih dokaza zbog slabe istraženosti jer tek 1986. godine u gradski muzej dolazi prvi arheolog¹⁵¹. No ipak se može pratiti razvoj od ranog neolitika preko pronađenih arheoloških nalaza. Arheolozi su u Virovitici pronašli i ostatke nizinske utvrde (Wasserburg tipa) koji potječu iz ranog srednjeg vijeka, ali istraživanje je otežano zbog izgradnje gradskog bazena na mjestu nalaza.

Prvi pisani dokument o Virovitici je povelja hercega Kolomana, sina kralja Andrije II te brata Bele IV., izdana 1234. godine u kojoj se Virovitica spominje u obliku „magna villa Wereucha“. No to nikako ne znači da je to bio početak Virovitice jer je ona već dosta veliko naselje, a povelja se izdaje da joj se prizna status slobodnog trgovišta¹⁵². U zatvorenim srednjovjekovnim vlastelinstvima, stanovništvo se slabo obnavljalo novim doseljenicima, pa su tu negativnu pojavu, ugarsko-hrvatski vladari pokušavali izmijeniti izdavanjem pisanih povelja, na temelju kojih su pojedina veća selišta dobivala status povlaštenih trgovišta s

¹⁴⁹ Marković, M.; Geografski položaj i povijesno-geografski prikaz područja Virovitice u Virovitički zbornik, 1234-1984., Virovitica, 1986., str 41

¹⁵⁰ Brešić, V., Knjiga o Virovitici, Virovitica, 1999., str. 16

¹⁵¹ Salajić, S., Virovitica od predpovijesti do srednjeg vijeka u Virovitica-izabrane teme, Virovitica, 1996., str 53.

¹⁵² Virovitica ne dobiva status slobodnog kraljevskog grada već samo trgovišta

odgovarajućim slobodama¹⁵³. Originalni tekst nije sačuvan, a sadržaj je poznat iz prijepisa stolnobiogradskog kaptola iz 1356. godine te u prijevodu Nade Klaić glasi¹⁵⁴:

„Koloman, božjom milošću kralj i herceg čitave Slavonije, svima koji će vidjeti ovu ispravu pozdrav i svako dobro. Da sve ono što se zbiva u vremenu s njim zajedno ne nestane, oštroumnosću mudraca je utvđeno da se osnaži svjedočanstvom isprave.

Neka zna, dakle, sadašnja i buduća zajednica da smo mi našim građanima iz velike varoši Virovitice, tako sadašnjima kao i onima koji će doći, odredili ovakvu slobodu:

- 1. Da se slobodno mogu doseliti s čitavim svojim imanjem i odseliti kamo htjednu, a da ne izgube ništa od svojih stvari.*
- 2. Dospustili smo im, osim toga, ako netko između njih bude umirao bez nasljednika da može slobodno svoje imanje razdijeliti kome god bude htio, bilo svojim rođacima, bilo za spas svoje duše.*
- 3. Nadalje, određujemo im da su nam dužni po svakim vratima – bez obzira na to da li je više stanova u jednom dvornom mjestu . plaćati 4 pondusa prema težini koja vrijedi u gradu.*
- 4. Osim toga, određujemo da ni jedan sudac ne može presuđivati u njihovim parnicama, osim jedino njihov načelnik – koji već bude postavljen – s građanima istog grada, i to s prisežnicima koji, dakako, zaprisegnuti budu određeni i poslani za to.*
- 5. Određujemo, osim toga, neka prema svojoj slobodi izabiru za načelnika jednoga između sebe i koga kod budu htjeli, a mi ga potvrđujemo, ostavljajući im na volju da ga mogu skinuti nako godinu dana pošto završi pokusni rok načelnikovanja.*
- 6. Određujemo im također da nisu dužni davati tribut ni u jednom stranom mjestu.*
- 7. Nadalje, određujući dopuštamo im da nisu dužni davati ni konje ni kola, koja se zovu podvoz niti nositi pisma ni bilo kakve namirnici niti banu bili kakav živež koji se zove „zaslužnina“; osim jedan dan u ime dara.*

I da se takva od nas darovana sloboda ne može opozvati, uz pristanak svih naših kmetova – to jest da bana Jule i njegovih sinova, Jule, magistra tavernika Nikole, zaladskog župana Opoja, šomođskog župana Jurja, vukovskog župana i drugih, dopustili smo da im se da ova naša isprava osnažena zaštitom našeg pečeta. Dano godine od utjelovljenja Gospodnjega tisuću dvjesto trideset i četvrte.“

¹⁵³ Marković, M., nav. djelo, str 42

¹⁵⁴ Klaić, N., Izvori za hrvatsku povijest do 1526. godine, Zagreb, 1972., str 123-124

Dobivenom poveljom pravno je utvrđen status stanovnika Virovitice koji su bili oslobođeni tlake i poštanske službe koju su do tada vršili (članak 7.) Osim te isprave u daljnjem toku 13. stoljeća nalazimo još isprava u kojima se spominje Virovitica, ali u raznim oblicima. Tako nalazimo oblike Wereuce, Wereuche, Veruche ili Verouche, pa onda Vervicza, Vervezha, Veroviticza i razne druge. Zbog toga nastaje i nekoliko teorija o imenu Virovitice. Mirković tvrdi da ime dolazi od obližnjeg potoka koji je silazio s Bilogore i proticao pored samog naselja. Tvrdi da je toponim potoka još praslavenskog podrijetla te označuje svojstvo vode kao nameirne i virovite¹⁵⁵. S druge strane Brešić kaže da ime nema veze s virovima i vodom neko dolazi od mađarskih pisara koji su najčešće koristili naziv Veröcze što na mađarskom znači „mala vrata“, te je sklon vjerovati da ime dolazi onda i od hrvatske riječi „vraca“ ili „vratca“ istog značena – mala vrata¹⁵⁶.

Osim imena dilema ima i oko izgleda grada jer se ne zna puno kako je izgledala srednjovjekovna Virovitica. Čitav je grad vjerojatno bio opkoljen izgrađenim zemljanim i drvenim utverdama. Nakon provale Mongola, oko grada su iskopane zemljane grabe u koje se napuštala voda iz potoka. Središte naselja je činio kaštel s vojnom posadom. U središtu grada se nalazila župna crkva sv. Kuzme i Damjana, a unutar gradskih bedema bila su dva redovnička samostana. No ipak se zna da je grad bio dovoljno važan da ugosti kralja te bude poprište jednog od važnih trenutaka hrvatske povijesti. Naime u listopadu 1242. godine u gradu je boravio kralj Bela IV. i tom prilikom proglasio zagrebački Gradec slobodnim kraljevskim gradom¹⁵⁷.

Godine 1429. počinje sasvim novo razdoblje u povijesti Virovitice. Tada kralj Žigmund za 10 000 forinti prodaje grad šimeđskom županu Emeriku Marczalyu¹⁵⁸. No prelazak Virovitice u privatni posjed nije bitno promijenio položaj njezinih stanovnika. Sve do 1552. godine i pada u Turske ruke grad je mijenjao vlasnike te prelazio iz ruku Marczalya u ruke Edderbacha, Čupara, Banffyia i ostalih¹⁵⁹.

Viroviticu je osvojio Ulama-paša nakon opsada grada koja je trajala od 30. srpnja do 2. kolovoza, a grad je branilo 40ak vojnika¹⁶⁰. Poslije osvajanja Virovitica je pripojena Požeškom sandžaku. Turci su Viroviticu organizirali kao stalnu vojnu utvrdu s 300 konjanika

¹⁵⁵ Mirković, nav. djelo, str 44.

¹⁵⁶ Brešić, nav. djelo, str 16

¹⁵⁷ Isto, 22

¹⁵⁸ Adamček, J., Virovitica i Virovitička županija u srednjem vijeku u Virovitički zbornik, 1986., Virovitica, str 114

¹⁵⁹ Isto, 114

¹⁶⁰ Petrić, H.; Virovitica pod osmanskom vladavinom u Virovitica – izabrane teme, Virovitica, 1996., str 62

i 300 pješaka¹⁶¹ te Virovitica postaje glavni grad u obrani osvojenog prostora pod upravom Požeškog sandžaka. Kolika je bila važnost Virovitice govori i reorganizacija Požeškog sandžaka iz 1533. godine kada su osnovani kadiluk i nahija Virovitica¹⁶². Kadiluk je bio sudsko-upravna jedinica s kadijom(sudac) na čelu, a nahijaje bila manja upravna jedinica. Nedostatak izvora o turskoj vladavini dobro je poznat, ali u slučaju Virovitice umjetnost je pokušala nadokaditi manjak te je Ivan Dobravec Plevnik 1902. godine izdao roman (*historijsku pripovijest*) pod naslovom *Ljubav je jača od mača* o događajima iz 17. stoljeća¹⁶³. Tema romana je borba Virovitičana za oslobođenje od Turaka koje se prema autoru događa 1664. godine. No do oslobođenja Virovitice dolazi tek 1684. godine kada general Lesle ulazi u Viroviticu. Odlučio sam izdovjiti skoro pa poetičan prikaz Mažurana o stanju Virovitice nakon oslobođenja. „*Virovitica i njezina okolica bile su oslobođene osmanske vladavine. U vrtlogu rata i osvetničkom bijesu potlačene raje nestale su turske kuće i ognjišta i ugasilo se na tisuće života. Sve što je tuđinska vlast stvorila i nametnula raspalo se kao kule od pjeska i pretovirilo u prah i pepeo. Prestale su pjesme mujezina, nestalo je aga i begova, posve je utihnuo bijesni topot konja turskih haračlija. Zajedno s propašću te vladavine nestao je čitav jedan svijet, iako će sjećanja na njega još dugo peći kao žive rane. U vojnom pogledu bio je to krupan uspjeh, koji je mnogo pridonio oslobođenju Slavonije i potiskivanju Turaka preko Save. Od toga vremena za Viroviticu i njezinu okolicu započinje novo razdoblje života, njihova nekadašnja uloga i važnost na granici Osmanskog Carstava ostati će samo historijsko svjedočanstvo*“¹⁶⁴

I nakon oslobođenja Virovitica zadržava stratešku važnost pa vojne vlasti donose odluku da Virovitica potpadne izravno pod vojnu vlast. Takvo stanje traje do 1726. godine

¹⁶¹ Isto 63

¹⁶² Mažuran, I., Virovitica i njezina okolica za osmanske vladavine (1522-1684) u Virovitički zbornik, str 130

¹⁶³ Brešić, nav. djelo, str 38

¹⁶⁴ Mažuran, nav. djelo, str 138

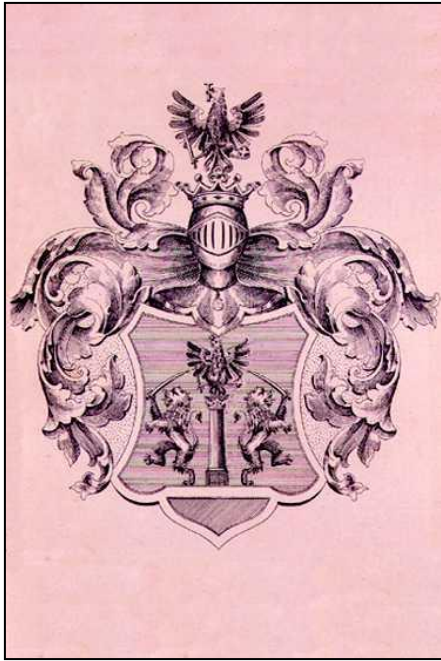
kada car Karlo V. Viroviticu daruje knezu Cordoni¹⁶⁵. Tada Virovitica ima 327 domaćinstava, a stanovnici se pretežno bave zemljoradnjom i stočarstvom. Za temu ovog rada zanimljiva promjena u vlasništvu Virovitice se događa 1750. godine kada vlasnici postaju članovi obitelji Pejačević. Pejačevići su najuglednije plemstvo na virovitičkom prostoru. Po obiteljskim ljetopisima imao je bosanski kralj Stjepan Dabiša(1381-1396) tri sina, a kako su bili upleteni u urotu protiv kralja Tvrtka, nakon njegove pobjede morali su bježati iz Bosne. Srednji sin, Porčija, je pobjegao u Bugarsku te na taj način postao praotac bugarskih Parčevića. Nakon tri generacije u Bugarskoj Ivan Parčević je svoje imanje razdijelio među četiri svoja sina od kojih je jedan bio Dmitar koji odluči pozvati Pejačević po gradu Pejačevu u Bugarskoj. Praunuk Dmitrov bio je Đuro I koji je obitelj odlučio nastaniti prvo u Pečuhu a zatim u Osijeku. Najznamenitiji Pejačevići su bili Josip Franjo Antun Žaver Pejačević koji je 1732. godine dobio grofoski pridjev , zatim Ladislav koji je bio hrvatski ban od 1880. do 1883 i njegov sin Teodor Ferdinandno Julijan Gerardor Pejačević koji je bio veliki župan virovitički¹⁶⁶. Začetnikom virovitičkog ogranka Pejačevića smatra se Josipa II., koji je, nakon što su izumrli njegovi rođaci, vlasnici virovitičkog vlastelinstva, preuzeo to imanje 1769. godine. Isplatio je sve ranije nastale dugove, koje su njegovi rođaci napravili, te uložio znatna sredstva (oko 125.000 forinti) u unaprjeđenje gospodarstva. On je dobio veliko priznanje 22. srpnja 1772. godine, kada mu austrijska carica i hrvatsko-ugarska kraljica Marija Terezija dodjeljuje nasljednu titulu grofa. Od tada cijela obitelj nosi naslov “Pejačevići od Virovitice“, a Josip mijenja svoj potpis, pa od tada potpisuje kao virovitički¹⁶⁷.

Ono zbog čega je obitelj Pejačević jako zanimljiva u kontekstu ovoga rada je njihov grb iz kojeg je nastao i današnji grb Virovitice.

¹⁶⁵ Potrelica, F., Virovičko vlastelinstvo do 1849. godine u Virovitica – izabrane teme, str. 67

¹⁶⁶ Atlagić, M.; Grbovi plemstva u Slavoniji 1700-1918., Čakovec, 1982., str 52

¹⁶⁷ Luvčenjak, S.; Obitelj Pejačević i Virovitica u 725 godina franjevacu u Virovitici, Zagreb, 2006., str 124

Slika 20 Grb obitelji Pejačević

Grb obitelji Pejačević je u poluodruglom plavom štitu na zelenom tlu, okrenuti leđima prema okrunjenom stupu dva zlatna lava koji u uzdignutoj desnici drže sablju, na stupu crni orao koji u kljunu drži križ, u desnoj kanži mač a u lijevoj zlatnu državnu jabuku.

Uz obitelj Pejačević se veže i narodna legenda iz Virovitice jer je grof Antun III godine 1800. počeo graditi velebitni dvorac u Virovitici, ali je umro prije dovršetka što su građani Virovitice protumačili kao poruku da se ispunilo proročanstvo da onaj tko se primi gradnje takvog velikog objekta mora umrijeti prije njega završetka. Tako da je dvorac 1805. godine

završio Antun IV te je nakon izgradnje imao 38 velikih soba¹⁶⁸. No dvorac je izgrađen zbog potrebe da se novostečeno plemstvo i prezentira, a dotadašnji način stanovanja nije bio prikladan za grofosku titulu, ali ne samo nedovoljno reprezentativan nego i prostorno i organizacijski neuvjetan¹⁶⁹. Tada su svi Pejačevići stalno živjeli u Virovitici, a nakon toga su sve češće napuštali Viroviticu, živeći pretežno u Beču. 1841. godine, dvorac je prodan kneževskoj obitelji Schaumburg-Lippe, koji su Pejačevićev dvorac preuredili, kojom prilikom su mu dozidali prvi kat, te je čitav dvorac dobio današnji neoklasistički izgled. Tada je zasađen i park oko dvorca. Pejačevićev dvorac i park, nalaze se i danas u samom središtu Virovitice i spadaju u kategoriju najljepših kulturno povijesnih znamenitosti ovoga kraja.

18. i 19. stoljeće je bio samo početak razvoja Virovitice koji je kulminirao u 20. stoljeću kada se u Virovitici 1902. godine otvara Opća javna bolnica. Imala je 59 kreveta, jedanog liječnika, pet časnih sestara, zavodskog slugu i dnevničara. Bilježi se razvoj trgovine budući da je Virovitica oduvijek bila sajamski grad te razvoj drvne industrije. Tome je pridonijela i odluka Općinskog zastupstva da se Virovitica osvjetli električnom rasvjetom. Virovitička pošta dobila je telefonsku centralu, ukopčanu u promet s Bečom, a potom i s Trstom. Virovitica polako počinje dobivati današnje konture. Otvara se kinematograf, a nakon I. svjetskog rata otvorena su četiri razreda virovitičke Realne gimnazije. Napokon, 1921. godine Virovitica je proglašena gradom. U drugoj polovici 20. stoljeća bilježi se novi gospodarski

¹⁶⁸ Brešić, nav. djelo, str 61

¹⁶⁹ Luvčenjak, nav. djelo, str 126.

zamah, a pritom se otvaraju mnogobrojna poduzeća i obrti. Virovitica se kontinuirano razvija do današnjeg dana kada je postala iznimno važno i jako regionalno središte¹⁷⁰.

U novijoj hrvatskoj povijesti Virovitica ima veliku, iznimno značajnu ulogu u Domovinskom ratu, posebice jer je Virovitica bila izraz stremljenja velikosrpske čežnje. Povijesne činjenice predstavljaju osobnu kartu identiteta svakog područja, grada, naroda i države pa je doprinos Virovitice u Domovinskom ratu i u obrani Hrvatske od srpskokrnogorskog agresora i agresije bivše JNA na Hrvatsku važan element povijesne istine o ulozi i značaju Virovitice u Domovinskom ratu i obrani Hrvatske. U toj cjelini vrlo važno mjesto ima suđenje Virovitičanima koji su zarobljeni u siječnju 1991. godine, a suđeno im je na Vojnom sudu u Zagrebu u prvoj polovici iste godine. Virovitica je bila prvi oslobođeni grad u Hrvatskoj jer je 17. rujna 1991. godine, u 11 sati i 20 minuta, zauzeta vojarna bivše vojske¹⁷¹.

5.2. Grb grada Virovitice

Slika 201

*u crvenom na zelenom brijegu
stoji uspravljen zlatni lav koji u
desnici iznad glave drži srebrnu
sablju sa zlatnom drškom*

Današnji grb grada Virovitice prihvaćen je oko 1994. godine¹⁷² i u poluokruglom štitu na zelenom brijegu na crvenoj podlozi zlatni lav u raskoraku koji drži sablju.

Grb je utemeljen na povijesnom grbu Virovitice koji je nastao prema grbu obitelji Pejačević.

¹⁷⁰ Kolesarić, V.; Virovitica – grad kontinuiteta u Virovitica – izabrane teme, str. 20-21

¹⁷¹ Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str. 316

¹⁷² <http://zeljko-heimer-fame.from.hr/hrvat/hr-vt2.html#hr-vt-su> 05.06.2013.

6. GRAD SLATINA

6.1. Povijesni razvoj grada

Slatinska se regija smjestila u istočnom dijelu Virovitičko-podravske županije. Teritorij ove regije prirodno je omeđeno rijekom Dravom na sjeveru, obroncima Papuka i Krndije na jugu, širokom otvorenošću prema bilogorskoj Podravini na zapadu i bogatoj slavonskoj ravnici prema istoku zauzimajući 156.543 km². Suvremenom administrativno-teritorijalnom podjelom grad Slatina sastoji se od 15 naselja, a to su: Bakić, Bistrica, Donji Meljani, Golenić, Gornji Miholjac, Ivanbrijeg, Kozice, Lukavac, Markovo, Medinci, Novi Senkovac, Radosavci, Slatina, Sladojevački Lug i Sladojevci.

Slatina i slatinski kraj naseljavani su od najstarijih vremena što potvrđuju i arheološka nalazišta u slatinskoj okolici. Kontinuitet naseljavanja potvrđuje poznata rimska karta iz 3. st., na kojoj se u vrijeme rimskog vladanja Panonije na slatinskom području spominje naselje *Marinianis*¹⁷³.

Pisani trag o naselju na području Slatine postoji već u 12. stoljeću gdje se spominje naselje u ondašnjoj plemenskoj župi Novaki. Ta župa zauzimala je područje s granicama na istoku s riječicom Vojlovicom i Čadavičkom, na zapadu s potokom Breznicom, na jugu s vrhovima planine Papuk i na sjeveru s rijekom Dravom. Krajem 13. stoljeća raspada se plemenska župa Novaki. Slavonija je tada po uzoru na Ugarsku podijeljena na upravne županije. Ovo područje je neko vrijeme pod upravom virovitičke županije.

U pisanom se dokumentu grad Slatina spominje po prvi put u ispravi zagrebačkog biskupa Mihovila izdanoj 1. rujna 1297. godine u Požegi. Ime grada napisano je u inačici *Zalathnuk*. Slatina je u to vrijeme bila dobro Zagrebačke biskupije u sastavu Arhiđakonata Vaška¹⁷⁴. Mjesto Slatina se spominje kao *Zalatnuk*, a u kasnijim oblicima i kao *Zalathnoh*, *Zalathnuk*, *Salathnock*, *Salathinaj* ili *Szlatyna*. Samo podrijetlo imena nije točno poznato.

Zbog svog povoljnog smještaja razvija se u srednjovjekovni gradić-kaštel koji postaje biskupijsko trgovište koje je imalo župnu crkvu i drvenu utvrdu – *castellum* smještenu na uzvišenju uz riječicu Javoricu (nedaleko od današnjeg ulaza u Slatinu) i koje se razvijalo u maleni srednjovjekovni gradić s podgrađem¹⁷⁵. Od plemića koji su potjecali ili živjeli u Slatini poznati su vlastelini Slatinski – *de Zalatnoky*, *Georgius Hoberdancz de Zalathnuk*, kao i

¹⁷³ Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str 318

¹⁷⁴ *Isto*, str. 318

¹⁷⁵ <http://www.slatina.hr/povijest/> 06.06.2013.

vlastelinski župan Jane de Chanyk, koji je pred kraj 15. stoljeća jedno vrijeme bio čelni čovjek Slatine. Iz toga vremena potječe i prvi gradski grb, s motivom zvijezde Danice i ležećeg nasmijanoga polumjeseca, koji je i danas službeni grb grada Slatine. Pred nadolazećom najezdom Osmanlija Slatina je dodatno pojačala osiguranje i obranu. U borbama s Osmanlijama u Bosni svojom se hrabrošću isticao Ivan Hoberdanc iz Slatine, te ga je kralj Ferdinand 1529. godine bio postavio za krajiškog kapetana i vrhovnog zapovjednika obrane Slavonije. U naletu osmanske vojske, paljenju, rušenju i pljački brojno je domorodačko stanovništvo većim dijelom otišlo sa svojih ognjišta

Pod takvim je okolnostima i utvrđeni grad Slatina pao pod osmansku vlast 1544. godine. Jedan manji dio domaćega stanovništva je prihvatio islam i ostao živjeti unutar utvrde, a neznatan broj pridružio se katoličkom stanovništvu koje je nastavilo živjeti u teškim uvjetima u močvarnim predjelima uz Dravu. U novoj upravi Slatina je pripala Požeškom sandžaku, a u Slatini je stolovao aga, bile su dvije džamije i upravne zgrade. Od vjerskih su službenika bili dva imama i hatib, mujezin i kajim. Zbog graničnog položaja Slatine Turci su držali značajnije vojne snage na ovom prostoru i održavali utvrdu. Utvrda je bila opasana jarkom i utvrđena drvenim palisadama, a u njoj je bilo stalno smješteno oko 200 vojnika od kojih je veći broj bio konjanika. U graničnom području mir je bio kratkotrajan jer je haračila turska vojska i uzvraćale su napadima hrvatske čete. Slatinski je kraj oslobođen od turskoga vladanja pred kraj 17. stoljeća. U tim je borbama porušen i stari slatinski grad¹⁷⁶. Posljednje su borbe s Turcima vođene 1684. godine na području kod šume Turbina, između Slatine i Medinaca, kad se uslijed nadmoćne hrvatske vojske turska posada predala.. Nakon odlaska Turaka Slatina je bila porušena, a ostao je samo toranj stare crkve Svih Svetih. Uspostavljena je vojna uprava na cijelom području.

Nakon oslobođenja dolazi do uspostave civilnih organa vlasti, a Slatina tada potpada pod Virovitičku županiju te broji samo oko 50 kućanstava te je zbog toga Slatina tada imala status sela¹⁷⁷. Narod se bavio tradicijskim uzgojem stoke i obradom zemlje, a u okolnim je selima bila razvijena domaća radinost. Od 1750. godine vlasnik Slatine postao je Marko Aleksandar barun Pejačević. Povijesno gledajući, Slatina svoj prepoznatljivi razvoj u velikoj mjeri zahvaljuje ovoj imućnoj našičkoj plemićkoj obitelji. Danas su još dijelom sačuvani objekti u samom središtu grada koje su Pejačevići podigli kao stambene zgrade, ali i kao neophodne gospodarske objekte, te oko njih zasadili park s egzotičnim stablima, među kojima

¹⁷⁶ *Isto*

¹⁷⁷ ¹⁷⁷ Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str. 320.

se i danas ističe mamutovac, sekvoja¹⁷⁸, kao jedan od simbola Slatine. O tome da drvo predstavlja glavni simbol grada dovoljno govori koliko je Slatina razvijena. Na molbu grofa Pejačevića kralj Franjo III proglasio je Slatinu 1808. godine trgovištem¹⁷⁹, što je doprinijelo povećanju prihoda i daljnjem razvoju mjesta. Slatina je tada prvi put dobila pravo održavanja sajмова na Petrovo, Pavlovo i Nikolinje, po starom kalendaru. Isto pravo kralj je obnovio 1822. godine. Pejačevići su 1822. godine u Sladojevcima potaknuli i gradnju prve škole na slatinskom području, koju su pohađali i učenici iz Slatine. Za vrijeme gotovo stogodišnjeg gospodarenja ovim krajem (1750.-1841.) Pejačevići će ostati zabilježeni kao obitelj koja je učinila značajne pozitivne pomake u životu i napretku cijeloga slatinskog kraja.

No obitelj Pejačavić je upala u financijske poteškoće te je odlučila prodati Slatinu. Njemački knezovi Schaumburg – Lippe kupili su 1841. godine slatinsko imanje od Pejačevića. Svojim su dolaskom dodatno ubrzali gospodarski razvoj grada i okolice. U središtu Slatine sagradili su veliki vinski podrum i pecaru alkohola i zasadili su nove nasade vinove loze u okolici. U pecari je, kao sjećanje na prvu slatinsku crkvu, postavljen maleni oltar posvećen sv. Ani i Joakimu. Schaumburg-Lippe je poticao naseljavanje Mađara, Nijemaca i Slovaka u Slavoniju, koji su donijeli u slatinski kraj kulturne običaje europskih gradova. U Slatini su otvarali obrtničke radionice, a pojedini su doselili s ciljem unapređivanja rada prvih industrijskih pogona (pilana je otvorena 1885.), paromlin (1863.), ciglana oko (1890.) ispod današnje željezničke stanice, tvornica pjenušca i sl.), koji su otvoreni u Slatini kao blagi odraz industrijske revolucije toga vremena u Europi. U velikom je podrumu sve do 1912. godine radila tvornica pjenušavog vina – šampanjca. Za svoje vino i pjenušac dobio je Schaumburg-Lippe priznanje na gospodarskim izložbama u Zagrebu i Budimpešti. Pjenušac je proizvodio od vina sorte Kadarka¹⁸⁰.

U tom razdoblju Slatina uistinu doživljava procvat što je vidljivo i iz nove upravne podjele jer 1848. godine Slatina postaje kotarsko središte s 36 mjesta (sela). Godine 1870. u Slatini je otvoren ured kotarske oblasti, ali pravi statusni napredak grada obilježava godina 1886. kada je Slatina postala sjedište novoosnovanog Kotara Slatina s tri upravne općine: Slatina, Gornji Miholjac i Voćin. Slatinskom su kotaru 1894. godine dodane još tri nove upravne općine: Nova Bukovica, Drenovac i Sopje. Godine 1870.¹⁸¹. Kotarska uprava imala je sjedište u reprezentativnoj zgradi u samom središtu Slatine, koju i danas Slatinčani zovu

¹⁷⁸ U Gradu Slatini se nalazi sekvoja (lat. *Sequoia gigantea* Decs), drvo visine 63 m i opsega 5.90 m. To je ponos grada Slatine. Predstavlja rijetkost i zato je kao spomenik prirode zaštićen. Drvo je posađeno, vjerojatno, u XIX. stoljeću.

¹⁷⁹ Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str. 321.

¹⁸⁰ <http://www.slatina.hr/povijest/> 06.06.2013.

¹⁸¹ Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str. 322.

„Stari kotar“. U toj je zgradi bila i gradska uprava, pučka škola, prva knjižnica, gruntovnica, općinski sud i sl. Godine 1899. nadogradan je prvi kat istog zdanja za potrebe proširenja prostora za pučku školu. U zgradi je od 1917. godine radila i Viša pučka škola, od 1922. god. Šegrtska škola, od 1924. godine Građanska škola, a nakon drugoga svjetskoga rata bile su tu smještene udruge te osnovna škola sve do 1981. godine¹⁸².

Povećan broj stanovnika odrazio se i na infrastrukturu tako da su u drugoj polovici 19. stoljeća sagrađene i prve tvrde cestovne prometnice, a 1885. godine puštena je u promet i prva željeznička pruga – vicinalna pruga od Suhopolja do Slatine, kao ogranak pruge Barč – Pakrac te 1895. pruga Našice – Slatina – Noskovci, gdje je pripojena Slavonsko podravskoj željeznici¹⁸³. Novodoseljeni su stanovnici sagrađili i nove vjerske objekte tako da je 1858. godine osnovana Slatinska židovska općina, a sinagoga je sazidana 1884. godine. 1897. godine sagrađena je evangelička crkva u Slatini. Uz većinsko (70%) rimokatoličko stanovništvo i znatan broj pravoslavnih vjernika Slatina je pred kraj 19. stoljeća postala višereligijska sredina¹⁸⁴.

Grad je u to vrijeme bio prometno, upravno, gospodarsko i kulturno središte ovoga dijela Hrvatske, a u to je izrasla je malenog gradića čiji su smjer razvoja postavile plemićke obitelji koje su kroz povijest bile vlasnici slatinskih imanja što je privuklo i posljednju plemićku obitelj u Slatinu. Obitelj grofa Ivana Draškovića Trakošćanskog je slatinsko imanje 1914. godine kupila od kneza Schaumburg-Lippe¹⁸⁵. Draškovići su bili veliki izvoznici drva, poljoprivrednih proizvoda i stoke. Bili su vlasnici velikih površina zemlje na slatinskom području sve do vremena Drugoga svjetskoga rata, tj. sve do agrarne reforme.

Iz doba Draškovićevih najpoznatiji je „Draškovićevo dvorac“ ili „Vila Margold“, sagrađen je kao prvi slatinski mlin na valjke. U njemu je od sredine 19. stoljeća svoj prvi molitveni dom u Slatini imala slatinska židovska zajednica. U ovome su objektu stanovali vlastelinski službenici početkom 20. stoljeća. Nakon toga objekat je imao različite namjene. Tu je bio dječji dom poslije Drugog svjetskoga rata, jedno vrijeme Srednja škola, kao i stanovi za njihove profesore¹⁸⁶.

Slatina je kroz noviju povijest mijenjala ime tako da je godine 1921. dobila naziv Podravska Slatina. Grad i njegovi stanovnici su s tim imenom prolazili kroz mnogobrojne borbe i svjedočili su raznim teškim i ljudskim i ratnim borbama i sudbinama kroz Drugi

¹⁸² <http://www.slatina.hr/povijest/> 06.06.2013.

¹⁸³ Isto

¹⁸⁴ Isto

¹⁸⁵ Pavličević, D. ...[et al.], nav. djelo, str. 223

¹⁸⁶ <http://www.slatina.hr/povijest/> 06.06.2013.

svjetski rat, vrijeme Hrvatskog proljeća, Domovinski rat. Kada je 1991. godine Hrvatska postala samostalna država Slatini je 1992. godine vraćeno njezino staro povijesno ime, a grad je za svoga zaštitnika odabrao sv. Josipa, glavnog patrona svoje župne crkve, čiji dan – 19. ožujka građani Slatine raznolikim programima obilježavaju od tada svake godine.

6.2. Grb grada Slatine

Slika 22
*u plavom zlatna osmokraka zvijezda
iznad srebrnog mladog mjeseca s licem*

Današnji grb grada Slatine prihvaćen je oko 1995. godine¹⁸⁷ i u polukruglom štitu na plavom polju osmerokraka zvijezda, a u podnoćju štita mladi mjesec s ljudskim licem.

Grb je napravljen prema povijesnom grbu Slatine iz 15. stoljeća, a najranije zapisanu upotrebu možemo pratiti od 19. stoljeća na pečatima grada.

¹⁸⁷ <http://zeljko-heimer-fame.from.hr/hrvat/hr-vt2.html#hr-vt-su> 05.06.2013.

7. GRAD ORAHOVICA

7.1 Povijesni razvoj Orahovice

Prvi spomen Orahovice datira iz 1228. godine i to u obliku Raholcha iz isprave ugraskog i hrvatskog kralja Andrije II u kojoj je posjed spomenut u određivanju međe posjeda Osuvak¹⁸⁸ koji kralj potvrđuje pakračkome knezu Marcelu od roda Teten¹⁸⁹. Sam posjed Orahovice obuhvaćao je teritorij od rijeke Drave do posjeda Bogonow, koji je pripadao orahovačkim plemićima (*nobilium de Raholca*). U izjavi nije iznešeno tko su bili ti orahovački plemići.

Zanimljiv je nastanak samog imena Orahovice jer tu postoje razna mišljenja. Ime Orahovice u raznim izvorima dolazi u raznim oblicima tako da imamo Raholcha, Raholcza, Rochowcza, Rohowa, Ruhucha i drugih te zbog toga Djuro Szabo tvrdi da ime nikako ne dolazi od imenice orah te kaže „*da ni ime Orahovice ne smijemo dovoditi u vezu s orahom, to ime dolazi od svakojako pisanog imena Raholcza*“¹⁹⁰. Szabo tu tvrdnju iznosi 1920. godine, da bi se do danas zapravo prihvatilo sasvim drugo mišljenje te Mažuran 2008. godine tvrdi da „*ime Orahovica nije izvedenica od Raholcza i sličnim oblicima pisanja izvornog narodnog imena koje zasigurno potječe od jednog ili više stabala oraha*“ te dalje navodi da su svi oblici pisanja imena zapravo bili izraz mađarskih pisara koji si krivo čuli i krivo bilježili te završava riječima „*Drukčije rečeno ime Orahovica izvorno je i narodno ime od davnine*“¹⁹¹. S treće strane tu je i tumačenje Radića koji kaže „*Bez dvojbe je to najprije ime potoka, koji se i danas tako zove barem u jednom dijelu svoga toka...Poslije se to ime prelazi na vlastelinstvo*“¹⁹².

U kasnijim srednjovjekovnim pismenim izvorima Orahovica se spominje u vlasništvu kralja Ludovika no on ju je zbog državnih interesa zamijenio za grad Zrin koji je to tada pripadao Lovri Totu (Slavenu). Zamijena je izvršena 31. srpnja 1347. godine, a u ispravi se Orahovica nalazi pisana Koholca¹⁹³. Lovro Slaven pripadao je nižem plemstvu iz okolice Dubice u Zagebačkoj županiji, ali je stekao visoke dvorske i upravne dužnosti. Zbog toga njegov najstariji sin Nikola je odrastao na dvoru te se vrlo brzo uspinjao na društvenoj i političkoj ljestvici te je zbog toga i dobio posjed Ilok, a nakon smrti oca i Orahovicu. Ilok je

¹⁸⁸ Osuvak je bio sjedište arhiđakonata Pečuške biskupije smješten uz obalu Drave te ga je kasnije Drava potopila i grad je zauvijek razrušen.

¹⁸⁹ Mažuran I.; Orahovica-srednjovjekovna tvrđava, utvrđeni dvor, trgovište i grad, Orahovica, 2008., str. 11.

¹⁹⁰ Szabo Gj.; Srednjovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji, Zagreb, 1920., str. 133.

¹⁹¹ Mažuran, I.; nav. djelo, str. 11.

¹⁹² Bojčić, Z.; Radić, M.; Srednjovjekovni grad Ružica, Osijek, 2004., str. 9.

¹⁹³ Mažuran, I.; nav. djelo, str. 14.

dobio godine 1364., a Orahovica mu je potvrđena 1357. godine¹⁹⁴. Treba reći i da je Nikola dobio nadimak Kont dok je sudjelovao u ratnim pohodima kralja Ludovika I u Italiji te da se od tada naziva Nikola Kont. Ovo je zanimljivo izdovijit u kontesktu ovoga rada i zbog grba Nikole i njegovih nasljednika.

Naime, sačuvan je grb orahovačkih plemića (de Raholcza), a isto tako i grb iločkih (Csak) prije nego je Ilok pešao u Nikolinu vlast. Na temelju da dva grb Nikola je formirao novi grb.

Slika 23 Grb orahovačkih plemića

Grb orahovačkih plemića je četverokutog oblika u kojem je donji dio štita grba zaobljen prema vanjskoj strani. Štit je srebrne boje te u prvoj trećini vrha štita se nalazi zlatna greda dok je u doljnoj trećini štita jedna linija. Nastanak grb je ne poznat kao što je i nepoznata obitelj. Jedini sačuvani podaci o orahovačkim plemićima govore da su to možda bili rođaci bivšeg kraljevog palatina Potha od roda Győr¹⁹⁵.

Slika 214 Grb iločkih plemića Csak

Grb iločkih plemića je četverokutnog oblika u kojem je donji dio štita zaobljen prema vanjskoj strani. Štit je srebrne boje a u štitu zlatni dvorepi lav s krunom na glavi. O obitelji Csak (Čak) se isto tako ne zna previše osim da su 1311. godine izmurli po muškoj linij te je zbog toga Nikola Kont i dobio Ilok kao svoj posjed¹⁹⁶.

¹⁹⁴ Isto, str. 14.

¹⁹⁵ Isto, str. 11.

¹⁹⁶ Isto, str. 17.

Slika 25 Grb Nikole Konta

Grb Nikole Konta je nastao već prije spomenutim spajanjem grbova i to najčešćom metodom, a najčešći način je da se štit razdijeli na četiri polja pa se jednom grbu dodijeli prvo i treće, a drugom drugo i četvrto polje. Tako grb Nikole Konta u prvom i trećem polju sadrži grb orahovačkih plemića, a u drugom i četvrtom neznato modificirani grb iločkih plemića koji u ovom slučaju umjesto jednog lava ima dva te ne nose krunu nego je zajednički pridrjavaju.

Nakon Nikoline smrti posjed prelazi u ruke njegovih sinova no oni ga gube 1403. godine zbog sudjelovanja u dvorskim borbama i tako Orahovica prelazi u ruke Ladislavu od Grđevca¹⁹⁷. Poslije 1420. godine Orahovicu dobiva u nasljedstvo moćna hrvatska plemićka porodica Gorjanski iz Gorjana. Kao gospodar Orahovice isticao se Nikola II. Ova porodica je znatno unaprijedila i osnažila gospodarski i kulturni život u Orahovici, kada je dograđeno nekoliko tvrđavskih objekata. Nakon smrti posljednjeg muškog nasljednika u porodici Gorjanskih, u posjed Orahovice ulazi oko 1470. godine Lovro Iločki. Poslije smrti Lovre Iločkog, 1522. grad Orahovica dolazi u posjed Ladislava Morea de Cula koji je bio posljednji gospodar Orahovice prije dolaska Turaka u ove krajeve¹⁹⁸. U lipnju 1543. godine grad, posjed i teritorij Orahovice su zauzeli Turci.

Ubrzo nako osvajanja Orahovica je priključena požeškom sandžaku i uspostavljena je turska uprava osnivanjem kadiluka i nahije. Upravne reforme nastavljene su i dalje, a iz popisa 1597. godine saznajemo da Orahovica tada ima 209 kuća od čega čak 187 muslimanskih te se ubraja među veća naselja požeškog sandžaka¹⁹⁹. Od javnih građevina postojala je đamija, koja je navodno bila izgrađena od materijala dobivenog rušenjem katoličke crkve, zatim kupalište, sudnica i javne staje za smještaj konja. No širenjem osmanske vlasti u ovom dijelu Hrvatske Orahovica počinje gubiti na važnosti za Turke.

¹⁹⁷ *Isto*, str. 16.

¹⁹⁸ *Isto*, str. 28.

¹⁹⁹ *Isto*, str. 38.

Godine 1687. Orahovica je oslobođena Turske okupacije, no vrlo brzo Turci su je na prepad ponovno zauzeli da bi to sigurnog oslobođenja došlo potkraj 1690. godine kada su Turci zauvijek protjerani, ali je Orahovica bila spaljena i opustošena. No nije dugo trebalo da se Orahovica ponovno obnovi i nastani te tako iz popisa 1702. godine saznajemo da broji 119 kuća, ali isto tako da je još uvijek dosta zemlje napušteno i neobrađeno. Takvo stanje trajalo je skoro do 1730. godine kada se posjed Orahovice okrupnjava pod novim vlasnicima, grofovima Pejačević te je tada vlastelinstvo Orahovica bilo jedno od većih u Slavoniji²⁰⁰. No kupnja vlastelinstva ipak se nije pokazala isplativa za Pejačaviće te ga oni prodaju već 1744. godine obitelji Mihalović. Do početka 20. stoljeća vlastelinstvoj je promijenilo još nekoliko vlasnika da bi konačno prestalo biti privatni posjed. Okončanjem Drugog svjetskog rata stvorena je nova država i nova uprava te tako Orahovica 1948. godine postaje sjedište kotara, a status grada dobila je tek u Republici Hrvatskoj 1997. godine²⁰¹.

Što se tiče zanimljivosti Orahovice danas treba istaknuti da je u Slavoniji najpoznatija po jezeru²⁰² koje je izgrađeno još 1961. godine, a u Hrvatskoj je vjerovatno najpoznatija po Stipi Mesiću, drugom hrvatskom predsjedniku, koji je rođen u Orahovici. Orahovica danas ističe svoju turističku orijentaciju, a povijesno najzanimljivija lokacija svakako je Ružica grad, srednjovjekovna ruševina koja se nalazi oko 5 km jugoistočno od grada te će me o njoj govoriti posebno. Osim Ružice tu se još nalazi i Stari grad koji dužinom zidina i starošću nadmašuje Ružicu, a kako njegova prošlost nije jasna predstavlja izazov povjesničarima i omiljena je destinacija planinarima. U planinskom prostoru Krndije, 8 km zapadno od Orahovice nalazi se i poznati pravoslavni manastir Sv. Nikole. Samostan je sagrađen 1594. godine na temeljima samostana pustinjačkog reda Sv. Augustina. Kulturna važnost samostana je u očuvanim freskama koje su nastavak poznate moravske škole slikanja²⁰³.

7.2. Ružica grad

Srednjovjekovni grad Ružica ide u red najvećih srednjovjekovnih gradova Hrvatske. Smješten je iznad Orahovice na sjevernim obroncima Papuka. Grad zaprema oko 8000 m², a uski kameni hrbat na kojem je smješten ujedno je odredio osnovnu koncepciju grada. Često je dograđivan i utvrđivan jer se nastojao prilagoditi novim uvjetima ratovanja.

²⁰⁰ *Isto*, str. 87.

²⁰¹ *Isto*, str. 199.

²⁰² Prošle godine jezero je posjetilo oko 200.000 gostiju

²⁰³ <http://www.orahovica.hr/turizam/turizam-u-orahovici> 06.06.2013.

Svoj puni sjaj doživio je u vrijeme porodice Iločkih, a dolaskom Turaka izgubio je na važnosti i nikad nije povratio svoju cjelovitost i sadržaj²⁰⁴.

O Ružica gradu Szabo kaže iduće „*To je zapravo i grad i dvor i tvrđa. Danas se ulazi u grad kroz provaljenu kulu, ali tu nije bio od prije ulaz, već je trebalo preći mostom. Na desno je tu stajala kapela, građena u gotskom stilu, a lijevo se prostorije koje su služile za stanovanje pa su imale velike prozore. Na jugu je zid izgrađen u šilj kojem je najveća debljina 9 metara, dok je na zapadnoj strani polukula koja štiti prostor...*“²⁰⁵

No najzanimljiviji dio Ružice su legende koje je okružuju. Budući da je samo ime grada jako zanimljivo niti ne čudi da su se oko njega ispreplele razne legende i o njegovom nastanu. Krenimo od onih koje imaju najviše doticaja s poviješću.

Prema jednoj priči ime Ružica grada potječe od imena naselja Duzluk koje se nalazi u podnožju grada. Naime ime Duzluk potječe od turske riječi *duzem* što znači "cvijeće, divlja ruža"²⁰⁶. Na sličnim temeljima počiva i teorija da je ime mađarskog podrijetla, zapravo ovaj put krivog hrvatskog izgovora riječi Raholca kako su Mađari nazivali područje Orahovice.

Treća teorija je opet vezana za Turke i kaže da je grad dobio ime po kneginji Ružici koja je boravila u gradu prije pada, ali nije se željela predati u turske ruke te je počinila samoubojstvo skokom s najviše kule. Dok druga verzija kaže da se je dala zazidati u najdeblji bedem grada. Istu osnovu ima i priča o princezi Ružici čija je cijela obitelj izginila u jednom od brojnih ratova te je ona ostala posljedni potomak. Princeza Ružica je odlučila da nije sposobna sama vladati gradom te da joj treba muž, a najbolji način da ga potraži je da organizira viteški turnir i da njena ruka pripadne pobjedniku. No na turniru je pobijedio, prema nekim verzijama gotski vitez²⁰⁷, a prema drugim crni vitez, što je bilo jednako pogubno za princezu jer nije htjela poći za stranca te se odlučila ubiti skoko s kule. Od toga dana na stijenama koje su je dočekale rastu crvene ruže.

Najmističnija je priča o vilama i njihovoj princezi Ružici. Naime, priča kaže da je vlastelin gradio grad i svaki dan je izgradio kulu da bi se vratio ujutro i kula bi bila srušena. Vlastelin nije odustajao nego je svaki dan iz početka gradio kulu, a ona je nekim čudom ujutro bila srušena. Tada mu je narod rekao da pokušava izgraditi grad na mjesu vilinskih susreta, na što je vlastelin smislio plan da će zarobiti princezu vila i zazidati je u grad. Opaki plan vlastelina je uspio te je u jedan od bedema grada zazidao vilinsku princezu Ružicu po kojoj danas grad nosi ime.

²⁰⁴ Bojčić, Z., Radić, M.; nav. djelo, str. 7.

²⁰⁵ Szabo, Gj., nav. djelo, str. 135.

²⁰⁶ http://hr.wikipedia.org/wiki/Ru%C5%BEica_grad 06.06.2013.

²⁰⁷ Mažuran, I.; nav. djelo, str. 158

7.3. Grb grada Orahovice

Slika 26 Grb grada Orahovice
*U zlatnom crne ruševine
zamka*

Današnji grb grada Orahovice prihvaćen je oko 2004. godine²⁰⁸ i četverokutog oblika je u kojem je donji dio štita grba zaobljen prema vanjskoj strani.

U zlatnom štitu crne ruševine jasno predstavljaju Ružicu grad.

²⁰⁸ <http://zeljko-heimer-fame.from.hr/hrvat/hr-vt1.html#hr-vt-or> 06.06.2013.

8. HERALDIČKA ANALIZA LIKOVA U GRBOVIMA VIROVITIČKO-PODRAVSKE ŽUPANIJE

U heraldici svi heraldički likovi koji ne pripadaju geometrijskoj diobi zovu se naravni likovi. Naravni likovi u grbovima mogu biti:

1. živi likovi²⁰⁹
2. elementi ili nebeske pojave
3. mitološka bića
4. umjetni likovi²¹⁰

Analizirajući likove u grbovima Virovitičko-podravske županije držao sam se ove podijele.

1. Živi likovi:

Među živim likova pojavljuju se četveronožne životinje kao što je lav na grbu grada Virovitice koji je prikazan kako uspravno stoji na stražnjim nogama, a prednje je podigao kao da će napasti te drži sablju. Jezik i pandže osobito su mu istaknute te je obojan zlatnom bojom. Osim lava nalazimo i kunu na samom grbu županije. Kuna korača i drži rep vodoravno. Osim četveronožnih životinja na grbovima nalazimo i biljke. Tako grbovi općina Crnac i Mikleuš sadrže prikaz hrasta. Hrast se inače u heraldici prikazuje na više načina pa tako mogu biti prikazani pojedini dijelovi (gram, panj, deblo, grane, grančice) ili hrast u cijelini. Osim hrasta nalazimo prikaz i žita i to na grbovima općine Gradina i Sopje. Zanimljivo je da se žito u heraldici prikazuje na dva načina i to kao uspravni usamljeni klas ili kao snop klasja vezan u sredini, a u grbovima županije nalazimo oba prikaza. Na grbu općine Špišić Bukovica nalazimo plamen koji suklja prema vrhu štita.

2. Elementi ili nebeske pojave:

U grbovima se često javljaju prirodne pojave i nebeska tijela. U Virovitičko-podravskoj županiji nebeska tijela nalazimo na grbu Slatine u obliku osmokrake zvijezde zajedno sa polumjeseceom s ljudskim licem što je česti prikaz. Zmajić navodi da se ta kombinacija može tumačiti različito²¹¹. U općini Čačinci imamo prikazan trijesak groma, a u općinama Gradina i Pitomača imamo prikazanu rijeku srebrnom

²⁰⁹ Prema Zmajiću živi likovi mogu biti: ljudski likovi, četveronožne životinje, ptice, ribe, gmazovi, mekušci, kukci i biljke.

²¹⁰ Zmajić, B.; nav. djelo, str. 22.

²¹¹ *Isto*, str. 49.

linijom koja je u slučaju Gradine valovita, a u oba slučaja je okružuje zelena površina. Česta pojava na grbovima županije je brijeg koji se javlja na čak četiri grba.

3. Mitološka bića

Na grbovima u županiji nalazimo dva mitološka bića i to jednoroga na grbu općine Nova Bukovica te krilatog bika na grbu općine Lukač. Lik jednoroga vrlo je čest u heraldici, pa i u našim krajevima. Prikazuje se nalik na konja s ravnim rogom nasred čela, kozjom bradom, razdijeljenim kopitima i kozjim repom. Dok je krilati bik simbol sv. Luke i nastao je dodavanjem krila na inače čest simbol bika.

4. Umjetni likovi

Umjetnim likovima u heraldici pripadaju svi predmeti koje je izgradila ljudska ruka²¹², a njihov broj je veoma velik kako inače tako i na grbovima koje razmatramo. Tako na grbu općine Čačinci nalazimo mlinski kamen koji se prikazuje u uspravnom položaju s polohom okrenutom prema gledaocu. Na grbu općine Čađavica pronalazimo razno oruđe te vidimo grablje čiji je željezni dio okrenut prema vrhu štita, kosu u nakošenom položaju koja je ukrštena s vilama s tri kraka, a u donjem dijelu u uspravnom položaju lemeš. U grbu općine Sopje nalazimo kopču. Oružje imaju grbovi grada Virovitice i općine Gradina. U grbu Virovitice nalazimo sablju koja ima savijeno sječivo i oštrica se prema vrhu stanjuje, a na grbu općine Gradina nalazimo mač prikazan u okomitom položaju s oštricom okrenutom prema dnu štita. Od građevina na grbovima Virovitičko-podravске županije nalazimo bunar na grbu općine Zdenci iz kojeg izvire voda, zatim crkve koje su prikazane na grbovima općina Voćin i Gradina, tvrđava na grbu Orahovice te otvorena vrata na grbu Suhopolja

²¹² Isto, str. 54.

9. ZAKLJUČAK

U radu sam analizirao ukupno sedamnest grbova Virovitičko-podravske županije. Grbovi su nastali većinom u 20. stoljeću dok pojedine općine grb dobivaju tek 2009. godine. Ne treba čuditi relativna mladost grbova budući da nastaju u novoj hrvatskoj državi, ali treba istaknuti da su neki utemeljni na povijesnim grbovima koji svoje korijene vuku iz čak iz 15. stoljeća.

Heraldički motivi na grbovima Virovitičko-podravske županije ravnomjerno su raspoređeni između crkvene simbolike, prirodnog okruženja pojedine općine, ali i povijesnog naslijeđa. Tako se dominantni motiv sakralne arhitekture i atributa svetaca nalazi na grbovima Voćina, Mikleuša, Špišić Bukovice i Lukača dok na grbu Gradine čak nalazimo i svetački atribut, ali i crkvenu građevinu. Geografske čimbenike nalazimo na grbovima Čađavice, Sopja, Zdenaca, Pitomače i Crnca dok se svojom poviješću diče Čačinci, Suhopolje, Virovitica, Orahovica i Slatina. Općina Nova Bukovica odlučila se za jednoroga na grbu i tako odabirom mitološkom stvorenja odskače od ostalih općina dok je sam županijski grb vjerna replika grba iz 1846. godine.

Tako se može reći da su grbovi Virovitičko-podravske županije kombinacija crkvenog života, geografskog položaja i povijesnih okolnosti na ovim prostorima. Crkveni je život za neke krajeve bio toliko značajan da su se mjesta nazivala po patronima pa ne čudi da im se i u grbovima odaje počast. Geografska obilježja su još i više obilježila život ljudi, pogotovo moćna rijeka Drava koja je zaslužila prikaz na višestrukim grbovima. A i veseli što se barem na grbovima javlja uspomena na neka davna vremena jer većina povijesnih lokaliteta i značajki u županiji propada i ne vodi se primjerena briga o njima. Iako mjerodavni vole naglasiti ljepotu i raznoliko bogatstvo kulturno-povijesnih spomenika još iz najstarijeg razdoblja.

Kada sam počeo pisati rad očekivao sam relativan užitek i lakoću pisanja no nije bilo tako. Nedostatak literature se pokazao kao ogormna prepreka nekom ozbiljnijem pristupu bez terenskog rada. Budući da bi takva aktivnost premašila okvire diplomskog rada, ali isto tako bi bilo zanimljivo vidjeti što bi taj rad pružio, odlučio sam se samo na primjeru općine Čačince upustiti u takvu avanturu. Čačinci su inače moje rodno mjesto te sam i zbog toga odlučio sakupiti dodatnu građu o toj općini. Uz detaljniju obradu opskurne literature poslužio sam se i usmenom povješću do koje sam dolazio kroz razgovor sa sumještanima i dobio zanimljive rezultate. Za taj dodatni trud za Čačince donekle mi je bila vodilja i misao da se ništa nije dogodilo što nije zapisano tako da će barem na ovome mjestu ostati pisani trag.

10. POPIS LITERATURE

KNJIGE

- Balta, I.;** Pregled pomoćnih povijesnih znanosti, Osijek, 2000.
- Zmajić, B.;** Heraldika, sfragistika, genealogija, veksikologija, Zagreb, 1996.
- Banac, I.;** Grbovi, biljezi identita, Zagreb, 1991.
- Atlagić, M.;** Grbovi plemstva u Slavoniji 1700.-1918., Čakovec, 1982.
- Beuc, I.;** Povijest institucija državne vlasti kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, Zagreb, 1985
- Šišić, F.;** Županija Virovitička u prošlosti, Osijek, 1896.
- Horvat, I.;** Naših prvih 15 godina, Virovitica, 2008.
- Maček, P.;** Rod Patačića od Zajezde : rodoslovna rasprava. Zagreb, 2004.
- Badurina, A.;** Leksikon ikonografije, liturgije i simbolike zapadnog kršćanstva, Zagreb, 2000.
- Pavičić, S.;** Podrijetlo naselja i govora u Slavoniji, Zagreb 1953.
- Pavličević, D. ...[et al.];** Gradovi i općine Republike Hrvatske. Knj. 2, Zagreb, 2006.
- Lajić, I.; Bara, M. ;** Ratovi, kolonizacije i nacionalna struktura Slavonije u dvadesetom stoljeću
- Đurić, T.; Feletar, D.;** Stari gradovi, dvorci i crkve, Zagreb, 2002.
- Šuvak, D.;** Povijesna i kulturna baština Voćina, Slatina, 2000.
- Mažuran I.;** Orahovica-srednjovjekovna tvrđava, utvrđeni dvor, trgovište i grad, Orahovica, 2008.
- Szabo Gj.;** Srednjovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji, Zagreb, 1920.
- Bojčić, Z.; Radić, M.;** Srednjovjekovni grad Ružica, Osijek, 2004.
- Brešić, V.;** Knjiga o Virovitici, Virovitica, 1999.
- Klaić, N.;** Izvori za hrvatsku povijest do 1526. godine, Zagreb, 1972.

ČLANCI U ČASOPISIMA, NOVINAMA I ZBORNICIMA

- Dobrica, L.;** Arhivska građa i institucije slavonskih županija u: Slavonija, Baranja i Srijem: vrela europske civilizacije, Zagreb, 2009
- Galović, T., Filipović, E.O.;** Prilog bibliografiji radova o heraldici (s posebnim osvrtom na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu), Arh. vjesn., god. 51 (2008)

Galović, T.; Hrvatska heraldička periodika: Vitezović i Glasnik heraldike, Arh. vjesn., god. 52 (2009),

Peić Čaldarović, D.; Grbovi hrvatskoga plemstva – činjenice kulturnog naslijeđa i identiteta u: Povijesni prilozi 31., 87.-100. (2006)

Potrebica, F.; Županije u Slavoniji i Hrvatskoj u 18. i prvoj polovici 19. stoljeca u: Hrvatske županije kroz stoljeca (grupa autora). Zagreb, 1996.

Slukan-Altic, M.; Kartografski izvori za povijest upravno-teritorijalnog ustroja istočne Hrvatske u: Glasnik Arhiva Slavonije i Baranje 6 (2001)

Marković, M.; Geografski položaj i povijesno-geografski prikaz područja Virovitice u: Virovitički zbornik, 1234-1984., Virovitica, 1986.

Salajić, S.; Virovitica od predpovijesti do srednjeg vijeka u Virovitica-izabrane teme, Virovitica, 1996.

Adamček, J.; Virovitica i Virovitička županija u srednjem vijeku u: Virovitički zbornik, Virovitica, 1986.,

Petrić, H.; Virovitica pod osmanskom vladavinom u: Virovitica – izabrane teme, Virovitica, 1996

Mažuran, I.; Virovitica i njezina okolica za osmanske vladavine (1522-1684) u: Virovitički zbornik

Potrebica, F.; Virovičko vlastelinstvo do 1849. godine u Virovitica – izabrane teme

Luvčenjak, S.; Obitelj Pejačević i Virovitica u 725 godina franjevacu u Virovitici, Zagreb, 2006

Kolesarić, V.; Virovitica – grad kontinuiteta u: Virovitica – izabrane teme, Virovitica, 1996.

INTERNETSKI I ELEKTRONIČKI IZVORI

<http://zeljko-heimer-fame.from.hr>

<http://www.dzs.hr>

<http://www.hgzd.hr/>

<http://hr.wikipedia.org>

<http://www.opcina-crnac.hr>

<http://os-agmatosa-cacinci.skole.hr>

<http://www.opcina-cadjavica.hr>

<http://www.pitomaca.hr/vijesti>

<http://www.sopje.hr>

<http://spisicbukovica.hr>

<http://www.vocin.hr>

<http://www.opcina-zdenci.hr>

<http://www.orahovica.hr>

<http://www.slatina.hr>

IZVORI SLIKA

Slika 1: preuzeta s <http://www.hgzd.hr/hr/node/614>

Slika 2: preuzeta s <http://www.wikipedia.org>

Slika 3: preuzeta s <http://www.wikipedia.hr>

Slika 4: preuzeta iz **Zmajić, B.**; Heraldika, sfragistika, genealogija, veksikologija, Zagreb, 1996.

Slika 5: preuzeta iz **Šišić, F.**; Županija Virovitička u prošlosti, Osijek ,1896.

Slika 6 do slika 19: preuzeto s <http://zeljko-heimer-fame.from.hr>

Slika 20: preuzeta iz **Luvčenjak, S.**; Obitelj Pejačević i Virovitica u 725 godina franjevacu u Virovitici, Zagreb, 2006.

Slika 21 i 22: preuzete s <http://zeljko-heimer-fame.from.hr>

Slika 23, 24 i 25: preuzeto iz **Mažuran I.**; Orahovica-srednjevjekovna tvrđava, utvrđeni dvor, trgovište i grad, Orahovica, 2008.

Slika 26: preuzeta s <http://zeljko-heimer-fame.from.hr>

11. SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. HERLADIKA.....	3
2.1 Dijelovi grba.....	4
2.1.1 Štit.....	5
2.1.2. Ostali dijelovi grba (kaciga, plašt, nakit, ...)	5
2.2 Boje u heraldici.....	6
2.3. Kratak pregled heraldike u Hrvatskoj.....	6
3. VIROVITIČKO-PODRAVSKA ŽUPANIJA.....	8
3.1. Županija kao administrativna jedinica kroz povijest na prostoru Virovitičko-podravске županije.....	8
3.2. Povijesni razvoj današnje Virovitičko-podravске županije.....	10
3.3 Virovitičko-podravska županija danas.....	12
3.4. Nastanak grba Virovitičko-podravске županije.....	12
3.4.1. Grb Kraljevine Slavonije.....	13
3.4.2. Grb obitelji Patačić.....	13
3.4.3. Povijesni grb Virovitičke županije.....	14
3.4.4. Današnji grb Virovitičko-podravске županije.....	15
4. OPĆINE VIROVITIČKO-PODRAVSKE ŽUPANIJE.....	16
4.1. Općina Crnac	16
4.2. Općina Čačinci	18
4.3. Općina Čađavica	22
4.4. Općina Gradina	24
4.5. Općina Lukač	26

4.6. Općina Mikleuš	28
4.7. Općina Nova Bukovica	30
4.8. Općina Pitomača	32
4.9. Općina Sopje	34
4.10. Općina Suhopolje	36
4.11. Općina Špišić Bukovica	38
4.12. Općina Voćin	40
4.13. Općina Zdenci	42
5. GRAD VIROVITICA.....	44
6. GRAD SLATINA.....	51
7. GRAD ORAHOVICA.....	56
8. HERALDIČKA ANALIZA LIKOVA U GRBOVIMA VIROVITIČKO-PODRAVSKE ŽUPANIJE.....	62
9. ZAKLJUČAK.....	64
10. POPIS LITERATURE.....	65
11. SADRŽAJ.....	68